

Мініпосібник з оборони міст у сучасних умовах

Версія 4 (3 квітня 2022)

Джон Спенсер

Про автора

Джон Спенсер – відзначений нагородами науковець, викладач, автор, учасник бойових дій, а також визнаний в усьому світі експерт і радник із питань ведення бою в умовах міста та інших проблем, пов'язаних із військовою тематикою. Як провідний експерт світового класу з питань ведення бою в умовах міста, він виконував обов'язки радника чотиризіркового генерала й інших старших керівників армії США в складі стратегічних дослідницьких груп у різних закладах від Пентагону до Військової академії США.

Пан Спенсер наразі обіймає посаду завідувача кафедри досліджень ведення бою в умовах міста в організації Madison Policy Forum. Нещодавно він виконував обов'язки завідувача кафедри досліджень ведення бою в умовах міста в Інституті сучасної війни (Modern War Institute) у Вест-Пойнті та співдиректора проекту Urban Warfare Project, а також вів подкаст Urban Warfare Project. Він також служив полковником у Національній гвардії Каліфорнії в 40-й піхотній дивізії та виконував обов'язки директора з питань ведення бою в умовах міста в Національній гвардії армії Каліфорнії.

Пан Спенсер понад двадцять п'ять років служив піхотинцем у діючій армії, пройшовши шлях від рядового до сержанта першого класу та від другого лейтенанта до майора. Як військовий офіцер він обіймав такі посади: відповідальний за дві операції з розгортання сил у місті в Іраку у званні командира піхотного взводу й командира роти, інструктор в елітній Школі рейнджерів Армії США, начальник об'єднаного штабу і стажер штабу Армії, співробітник начальника штабу Групи стратегічних досліджень Армії, а також співзасновник, співробітник зі стратегічного планування та заступник директора Інституту сучасної війни у Вест-Пойнті, де він також викладав низку курсів від військової тактики до стратегії.

Акаунт у Твіттері: @SpencerGuard

Зміст

Настанови Спенсера з ведення оборони	3
8 Правил нападу на місто	4
6 Основних складових будь-якої оборони	5
Основна інформація	6
Захист та безпека	10
Перешкоди, перешкоди, перешкоди	16
Атакуйте, атакуйте, атакуйте	27
Танки	40
Коктейлі Молотова	44
Засідка	46
Захист цивільних	55
Медична допомога пораненим	58
Поводження з військовополоненими	73
Нерозірвані боєприпаси	74
Настанови Спенсера з ведення оборони	75

Настанови Спенсера з ведення оборони

1. Оборона – найбільш ефективний варіант ведення бойових дій. Ворог змушений буде сам прийти до вас, а ви маєте перебувати на підготовлених позиціях. Ворогам доведеться відкрито переходити вулиці, щоби на вас напасти. Вбивайте їх на вулицях та в провулках.
2. Ніколи не припиняйте підготовку до оборони. Навіть у бою продовжуйте укріплювати свої позиції.
3. Робіть так, щоби ворог ішов туди, куди хочете ви, а не він. Будуйте загородження якомога вище. Перекривайте всі вулиці, провулки, двері та вікна. Перетворіть місто на фортецю з купою стін, долаючи які ворог потраплятиме в заготовлені вами пастки.
4. Використовуйте бетон. Бетон – найкращий матеріал для захисних споруд. Не використовуйте дерево та мішки з піском, такі укріплення заслабкі. Армований бетон – один із найнадійніших матеріалів. Будуйте з нього загородження та бойові позиції.
5. Завжди маскуйтеся, маскуйте свої позиції та зброю. Завжди поведітьтеся так, ніби ворог бачить вас згори. Якщо вас помітно, ворог може атакувати вас ракетами, бомбами та мінами. Якщо ви завжди непомітні, пересуваєтеся всередині будівель та поміж пасток між будівлями, ворог не зможе вас атакувати.
6. Використовуйте всі, будь-які, підземні шляхи. Якщо під вами їх немає – викопайте. Перед тим, як штурмувати, вас бомбитимуть. Підземні шляхи дають змогу сховатись, втекти, захиститися, забезпечити зберігання запасів, пересуватися, та переходити в контрнаступ.
7. Дійте несподівано. Ворог не бачить крізь бетон. Ви маєте можливість самі визначити, коли та звідки почати бій. Ворог дуже боїться снайперів, що працюють в умовах міських забудов. Зробіть так, щоби ворог думав, що снайпер – у кожному вікні.
8. Воюйте групами. Одного бійця недостатньо. У групі має бути принаймні 3–5 бійців.
9. Нападайте лише з захищених та замаскованих позицій. Неважливо, кидаєте ви щось чи ведете вогонь: робіть це, перебуваючи в будівлі, з вищих або нижчих поверхів, з-за купи будівельного сміття, або ненадовго визираючи з-під землі.
10. Завжди плануйте відхід перед тим, як атакувати. Пробивайте отвори в стінах, підлозі, стелі, аби мати змогу пересуватися між кімнатами та будівлями в той час, поки неподалік падають бомби, або ворог дуже близько. Викопуйте під житловими будинками та спорудами тунелі для відходу. Передбачте велику кількість поєднаних між собою позицій для наступу. Заздалегідь забезпечте запаси на всіх позиціях: боєприпаси, гранати, гранати для ручних гранатометів, запаси води тощо.
11. Не давайте захопити себе зненацька. Ворог боїться вести бій в умовах міста. Він спробує непомітно пробратися через лінію оборони. Кількість бійців, що сплять в один і той самий час, не має перевищувати двох третин від загальної кількості.
12. Пийте воду. Загинеш – битися вже не зможеш. Без води ви зможете вижити максимум 3 дні, а без їжі – 3 тижні. Очищуйте всю воду (кип'ятіть, додавайте розчин хлору чи йод). Якщо сеча прозора – боятись немає чого, якщо її колір жовтий або коричневий – щось не так.
13. Мийте руки перед тим, як їсти. Хвороби можуть вбити швидше, ніж ворожі кулі. Переконайтеся, що туалет розташовано більш як у 100 метрах від місць, передбачених для вживання їжі й напоїв. Не дозволяйте мухам сідати на їжу.
14. Ви повинні дотримуватися норм права в умовах ведення бойових дій. Ви маєте носити знаки розрізнення, що позначають вас як бійця. Не має значення, як діє ворог: ви маєте дотримуватися норм права, у тому числі стосовно ворогів, взятих у полон.

8 Правил нападу на місто

Ці правила призначені для того, аби не дати військам ворога напасти на місто. Сили оборони мають максимально ефективно спланувати та застосувати кожне з них проти ворога. Правила такі:

- 1. Сили оборони міста мають перевагу.** Ворогові знадобиться значно більше зусиль, аби напасти й перемогти вас в умовах відповідно розбудованої оборони, аніж на відкритій місцевості.
- 2. Умови міської забудови дозволяють послабити спроможності противника у веденні розвідки, спостереження та рекогностування, застосування сил та засобів у районі, а також – здатність ворога атакувати здалека.**
- 3. Бійці, що обороняються, бачать нападників та можуть працювати на ураження, оскільки противник має обмежені можливості сховатися в укриття чи замаскуватись.** Найбільша тактична перевага сил оборони – вони можуть перебувати в будівлях та під будівлями.
- 4. Будівлі служать укріпленими бункерами, за які вестиметься боротьба.** У містах безліч будівель, які ідеально підходять для військового застосування. Великі урядові, офісні та промислові будівлі часто побудовані з товстого шару армованого бетону, через це їх важко уразити зі звичайної зброї.
- 5. Противнику доведеться застосовувати вибухівку для того, щоби проникнути в будівлю.** Наразі основними методами захоплення захищеної міської споруди є її знищення або застосування вибухових боєприпасів, а після цього, за необхідності, зачистка підрозділами піхоти.
- 6. Сили оборони мають відносну свободу маневру в умовах міської забудови.** Вони можуть підготувати місцевість для переміщення в будь-якому необхідному для ведення бою напрямі. Сили оборони мають змогу з'єднувати бойові позиції за допомогою маршрутів, що проходять через та під будівлями. Вони можуть майструвати перешкоди та заманювати нападників у продумані засідки, оскільки в багатьох містах обмежена кількість головних доріг.
- 7. Підземні шляхи – порятунок для бійця сил оборони.** Бійці можуть використовувати наявні тунелі або викопувати власні для з'єднання бойових позицій, переховуватися від виявлення та авіаударів. У тунелі можна також закладати бомби та знищувати в такий спосіб стаціонарні сили противника.
- 8. Ані загарбник, ані оборона не можуть зосереджувати свої сили.** Оборона, побудована в щільних міських забудовах, створює проблеми для швидкого пересування за умови концентрації сил.

6 Основних складових будь-якої оборони

Ці шість складових стосуються будь-якої оборони незалежно від масштабу й ситуації. Для ведення оборони в умовах міста потрібно постійно зосереджуватися на тому, як використати місцевість для власних цілей та для недопущення успішних дій противника.

6 основних складових:

- **Підготовка** — як тільки прийнято рішення оборонятись, необхідно розпочати планування та використання умов місцевості для досягнення своїх цілей. Ніколи не припиняйте підготовку. Навіть у бою певна кількість бійців може вести вогонь, у той час як інші продовжуватимуть зводити перешкоди для противника, укріплювати власні позиції тощо.
- **Гнучкість** — усі залучені сили мають бути гнучкими, аби змусити ворога вдатися до незапланованих дій. Це стосується всієї оборони міста, кожного кварталу.
- **Безпека** — сили оборони повинні подбати про те, щоби всі райони міста були захищеними. Для бойової позиції замало однієї людини.
- **Дії в глибині оборони** — необхідно вибити ворога якомога далі, узяти його в кільце в напрямку від центру міста і якнайдалі.
- **Підривна діяльність** — використовуйте умови міської забудови для того, щоби розділити підрозділи, конвої противника, танки відокремити від піхоти.
- **Маневри** — застосовуйте пряме наведення, ведення вогню з закритих позицій, та бойові групи, здатні швидко пересуватись.
- **Чисельність і зосередження** — будьте готові застосувати великі групи бійців оборони в критично важливі моменти.

Основна інформація

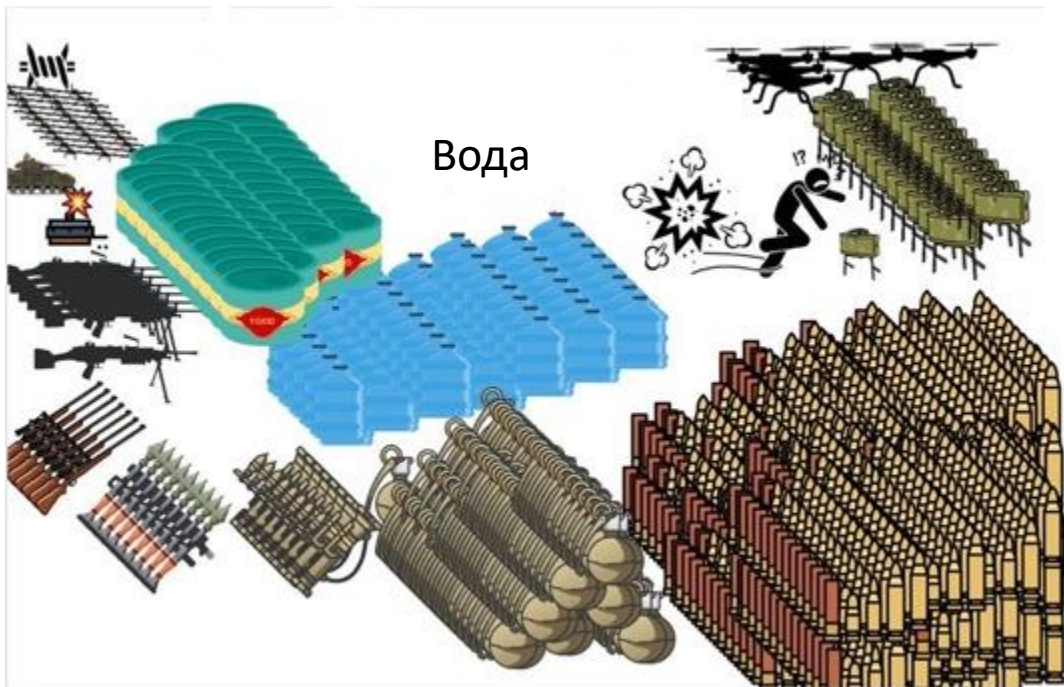

Підготуйте запаси

Ведення бойових дій в умовах міста, зокрема оборона, вимагає вчетверо більше боєприпасів, ніж ті самі дії в сільській місцевості.

Окрім протитанкових ракет на кшталт Javelin та NLAW, бійцям оборони потрібна значна кількість набоїв до стрілецької зброї, гранат, протитанкових мін, протипіхотних мін, БПЛА, води, їжі тривалого зберігання, та паливно-мастильних матеріалів (для приготування їжі/для транспортних засобів/для генераторів)

Що потрібно захиснику?

Дуже важливі

1. Боєприпаси (багато)
2. Гранати (багато)
3. Вода
4. Готова їжа
5. Протитанкова зброя (Javelin)

Важливі

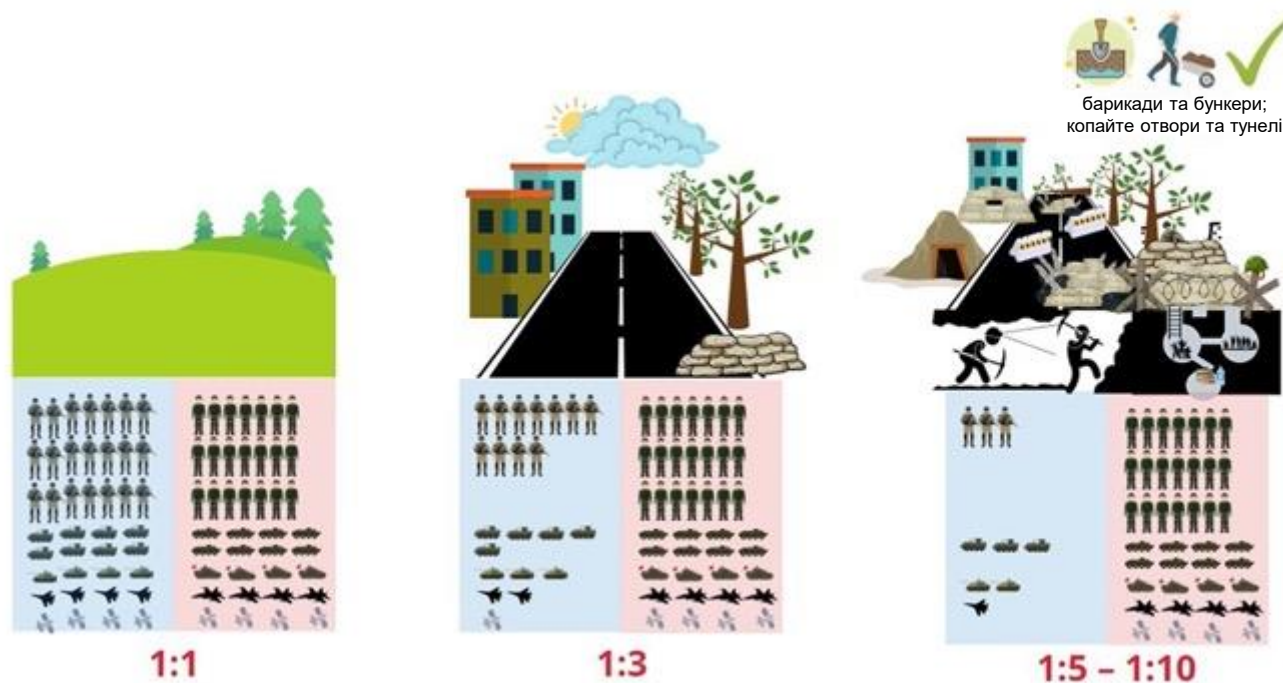
1. Зенітні комплекси (Stinger)
2. Міни (Claymore)
3. Снайперські гвинтівки
4. Стрілецька зброя
5. Протитанкові міни
6. Пальне
7. БПЛА

На вашому боці – чисельність і перевага

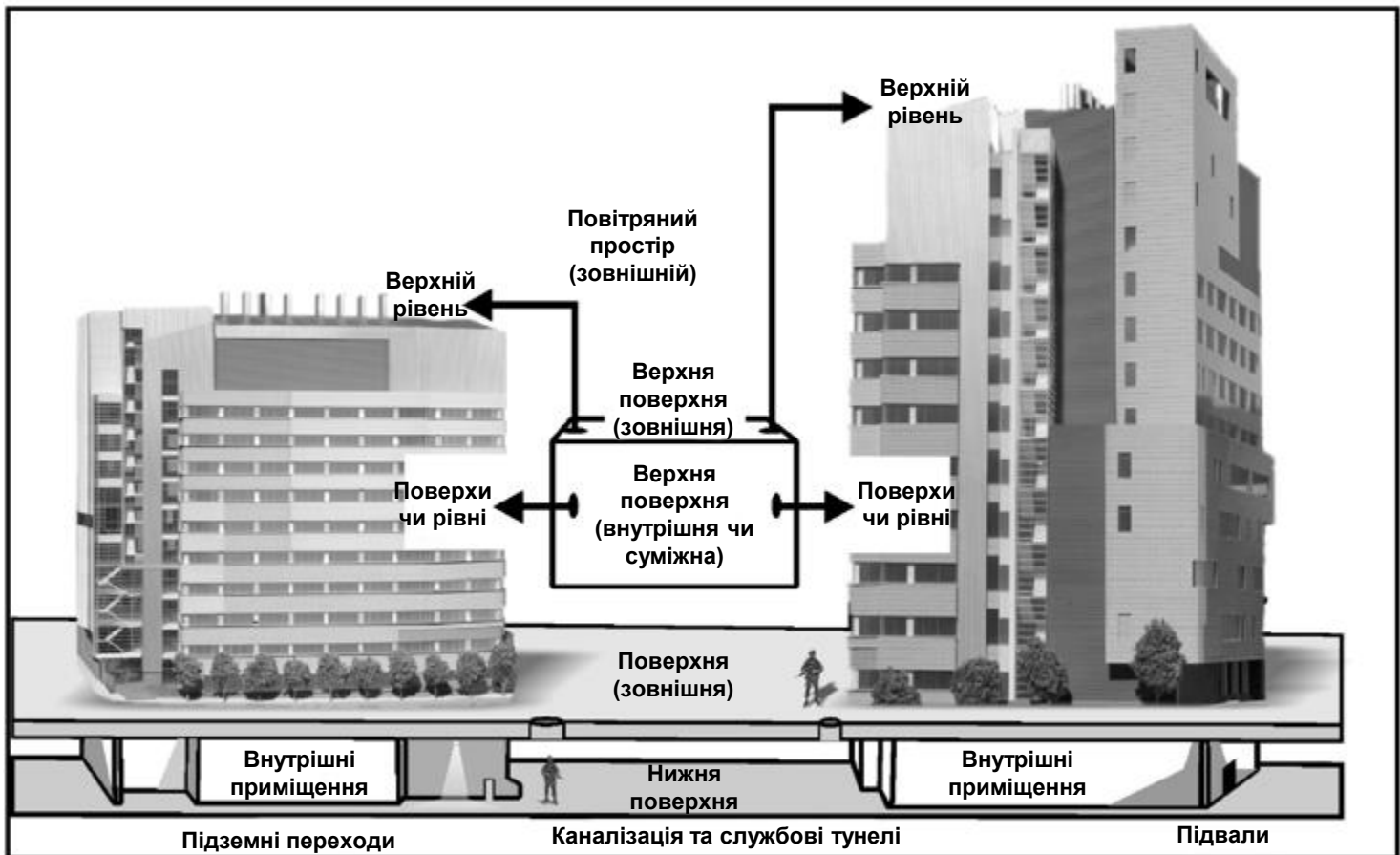
Підготовлені для оборони міста бійці мають перевагу. У 2016 році більш як 100-тисячним силам знадобилося 9 місяців, аби захопити Мосул у протистоянні з 5-10 тисячами бойовиків ІДІЛ. Німці відправляли десятки тисяч солдатів на захоплення Сталінграду, та безрезультатно. Військова доктрина зазначає, що сили, які атакують місто, мають бути в 3-5 разів чисельніші, ніж в умовах лісистої чи відкритої місцевості. Загарбникові знадобиться 5, якщо не більше, бійців, аби протистояти 1 бійцеві оборони.

**Кілька підготовлених захисників
можуть протистояти безлічі нападників у місті!**

Використовуйте всі засоби для оборони міст

Для оборони міста потрібно добре орієнтуватися в ньому. Це ваше місто. Знання умов міської забудови – перевага сил оборони. Вони максимально ефективно використовують усі місця: вузькі вулиці, високі будівлі, бетонні конструкції, фасади, підвали, тунелі, безліч схованок і місць для нападу.

Вступний рисунок 1. Багаторівневе міське середовище

Захист та безпека

Загинеш – битися вже не зможеш.
Використовуйте умови міста для забезпечення
максимально можливого захисту та безпеки,
щоби протистояти нападникам.

Перша фаза нападу ворога

Першою фазою нападу ворога на місто буде бомбардування всіх відомих позицій сил противника (споруди/місця, які видно з неба, або розташування яких заздалегідь відоме) для того, щоби зруйнувати оборонні споруди та деморалізувати сили оборони в місті. На цьому етапі потрібно замаскувати ключові локації, а також – знати маршрути відходу та визначені для перегруповання місця.

Сили оборони мають знати, де сховатися від бомбардувань (міцні будівлі, підземні шляхи) і де вони можуть вийти готовими до бою: це вкрай важливо.

Друга фаза нападу ворога

Наступна фаза: ворог просуватиметься ближче до міста та почне важкі бомбардування всіх міських забудов, розраховуючи на те, що сили оборони здадуться. Це може тривати кілька днів або тижнів. Саме на цьому етапі ключове значення мають підземні шляхи, завдяки яким можна вижити й підтримувати запас зброї та забезпечення. Сили оборони повинні розуміти, коли противник наближається.

Третя фаза нападу ворога

Наступна фаза нападу на місто: ведення вогню прямим наведенням та з закритих позицій по ходу просування противника до меж міста та спроб їх перетнути. Це небезпечний період, адже сили оборони повинні мати змогу й атакувати ворожі сили, і відбити напади ворожих сил. Сили оборони можуть «обійняти» загарбників, дозволяючи їм підійти настільки близько, аби не було змоги застосувати артилерію, щоб не вбити власних бійців.

Рештки зруйнованих на попередніх етапах наступу споруд варто використовувати як захищені бойові позиції.

Постійно ховайтеся

Ви повинні залишатися непомітними. Якщо вас видно, вас можуть атакувати ракетами, бомбами, артилерією та мінами. Накривайте простір між дахами будівель брезентом, простирадлами/ковдрами, деревом, пластиком, жерстю – чим завгодно, щоби вас не було видно згори чи з вулиці. Маскуйте все.

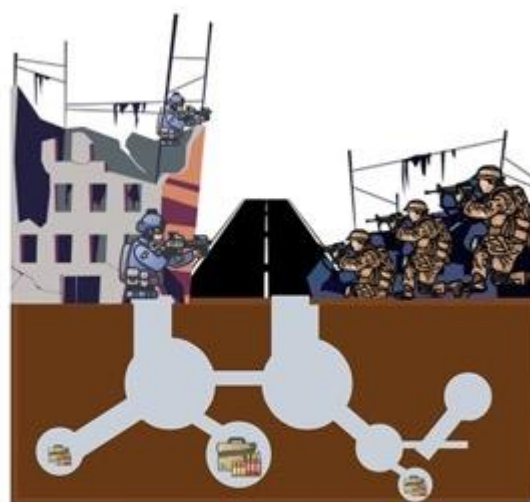

Використовуйте підземні шляхи!

Підземні шляхи завжди слугували потужним засобом ведення бойових дій у містах. Вони дають бійцям оборони змогу ховатися в укриття під час бомбардувань, переховувати особовий склад, зберігати запаси в безпечному місці, непомітно пересуватися й атакувати загарбників.

Підземні шляхи – найкращий друг сил оборони

Сталінград, В'єтнам, Грозний

Якщо підземних шляхів немає, починайте їх викопувати. Ви здивуєтесь тому, наскільки глибокий тунель може викопати група цивільних за кілька днів. Викопуйте бомбосховища, проходи під будівлями, та схрони.

Перешкоди, перешкоди, перешкоди

Умови міської забудови треба використовувати для сповільнення та зупинки просування сил загарбника, з метою подальшого нападу на них; для заманювання противника в пастки та засідки, та недопущення противника в місто.

Вибудуйте кілька ліній оборони. Підготуйте цілісні «кільця» навколо міста. Зведіть фортифікаційні споруди. Передбачте багато шарів перешкод та засобів загородження. Перекрийте кожную вулицю. Швидкість – запорука безпеки. Бійця чи транспортний засіб, що повільно пересуваються, легше атакувати та знищити

- прорив = 30 min до центру
- швидко до цілі
- множинні барикади
- спалює більше палива
- повільно = легше націлюватися
- лінія захисту
- перед кожним поперечним перерізом

як робити барикади (машини можуть проїхати)

матеріал

Постійно покращуйте засоби захисту

Під час оборони міста, ніколи не припиняйте підготовку.

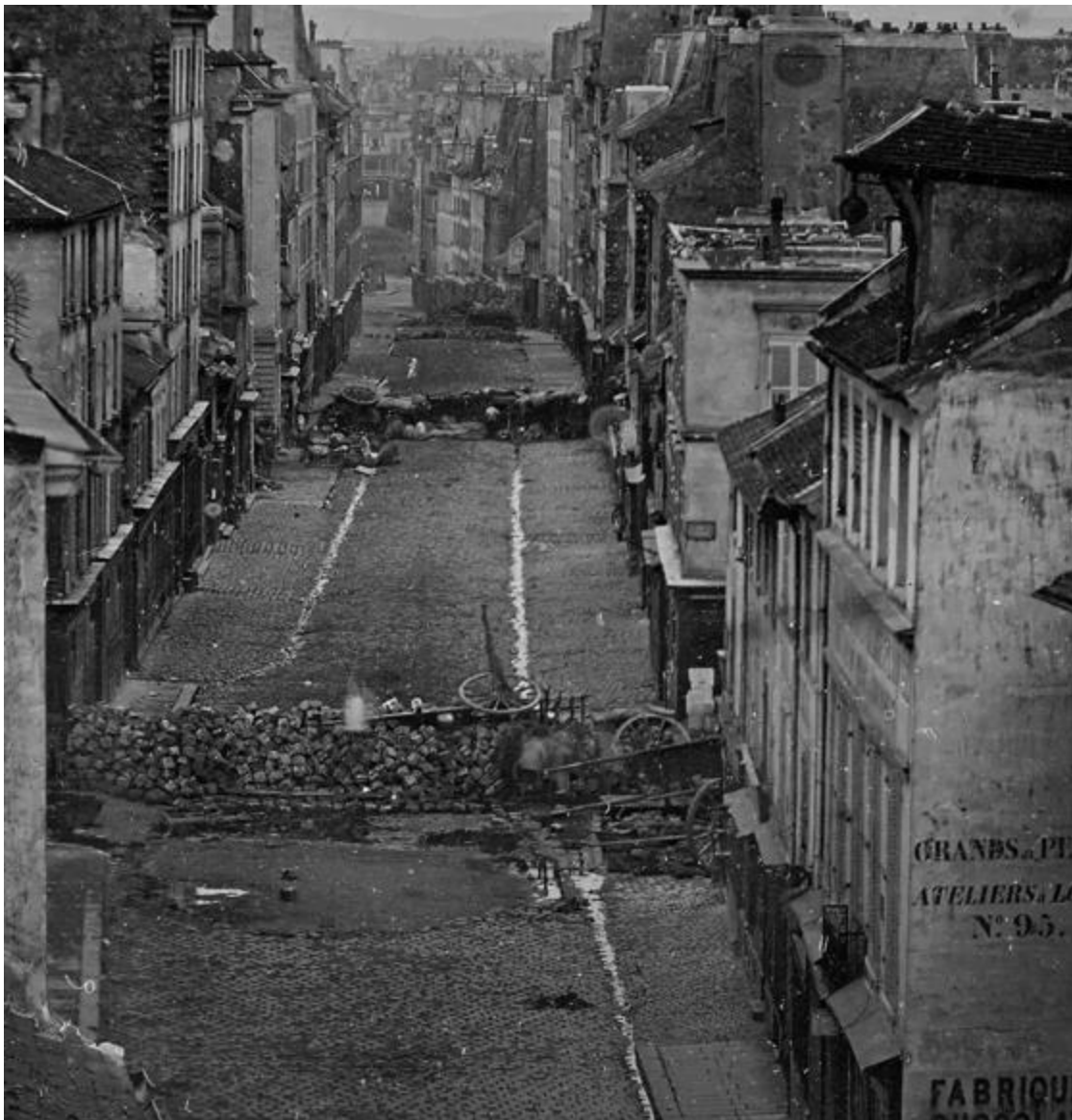
Навіть під час бою, продовжуйте укріплювати позиції. Одні бійці оборони можуть вступати в бій, а інші – укріплювати позиції. Не сидіть без діла, та не стійте там, де ви помітні! Будуйте бункери біля блок-постів. Копайте тунелі!

Бункери, ями, укриття, тунелі

Блокуйте всі шляхи проникнення в місто

Вийдіть назовні та збудуйте перешкоди для проходу вулиць! Почніть із будь-якого моста, який іще не знищено. Перекрийте мости автобусами, самозвалами, легковими авто, бетоном, деревом, сміттям – будь-чим. Потім перекрийте всі точки місцевості, у яких по обидва боки щільної забудови є високі будівлі. На всіх вулицях і провулках!

Джерело зображення: <https://www.theguardian.com/world/from-the-archive-blog/2018/may/18/1848-year-of-revolution-archive>

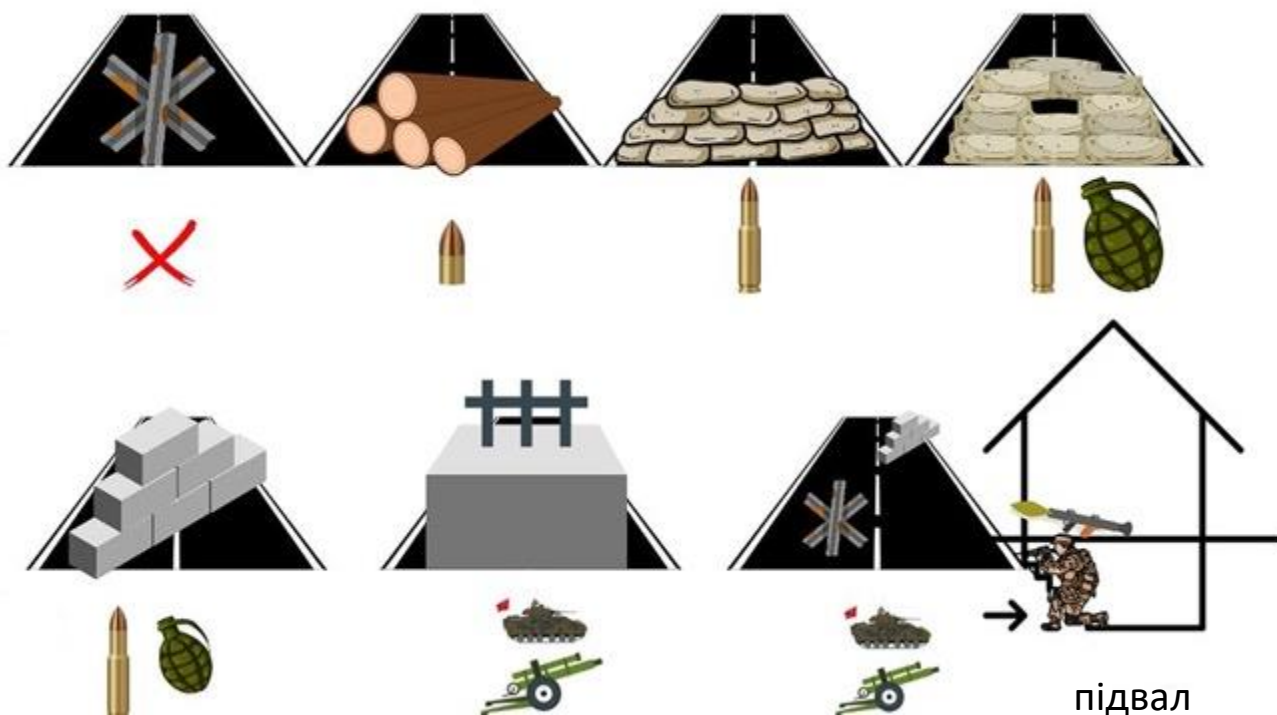
Використовуйте найміцніші матеріали

Ви маєте перетворити місто на фортецю та зачинити ворота до неї. Перекрийте кожну вулицю, провулок, тротуар, двері, та вікна першого поверху.

Використовуйте матеріали для міської забудови.

Вони найміцніші та гарантують найкращий захист.

Використовуйте сучасні матеріали – вони найміцніші та забезпечать найкращий захист.

Клас захисту

Використовуйте армований бетон

Використовуйте бетон як основний матеріал для захисних споруд. У сучасних умовах потрібно використовувати сучасні матеріали для здобуття переваги. Армований бетон вдсятеро краще за мішки з піском. Використовуйте будівельне сміття, каміння, цеглу.

Армований бетон

Мішки з піском для перешкод/бункерів

Установлюйте найбільш надійні перешкоди

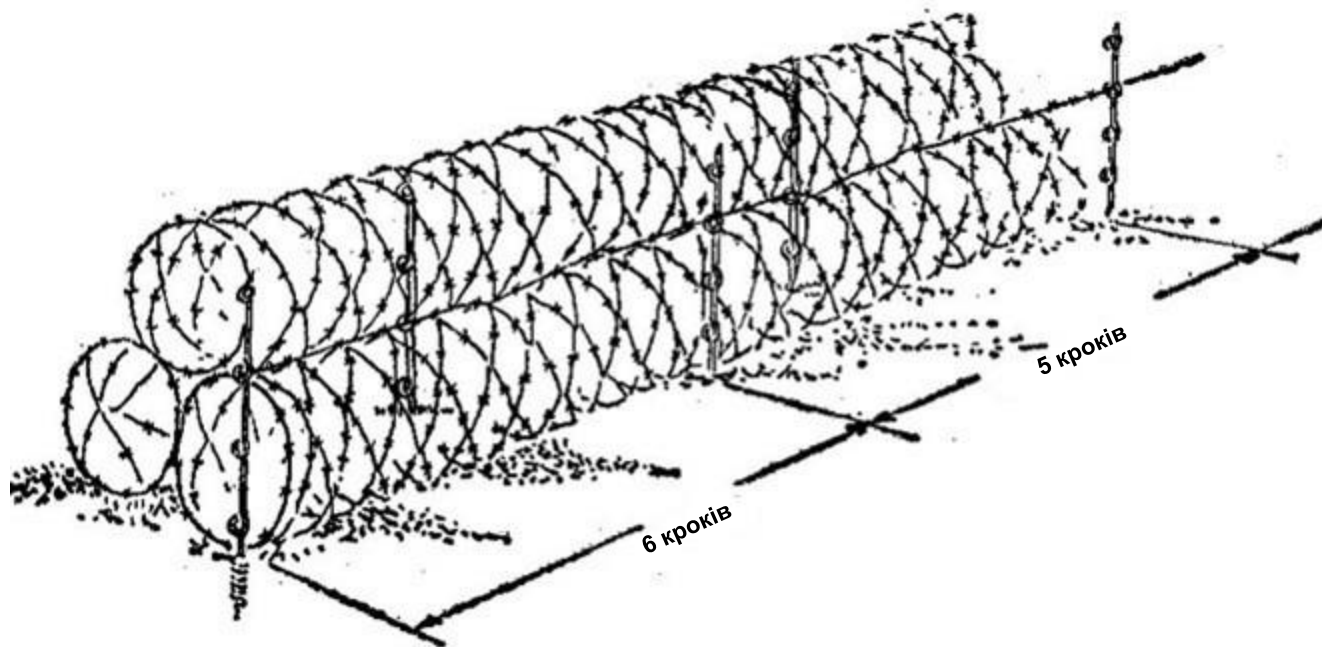
Використовуйте наявні бетонні перешкоди. У сучасних містах часто є бетонні перешкоди для перевірок автомобілів або захисту об'єктів інфраструктури. Це – готові для використання в бойових умовах захисні споруди. Металеві «їжаки» теж підходять.

Використовуйте колючий дріт

Якщо маєте колючий дріт – використовуйте. З'єднайте три шари дроту. Розмістіть між будівлями. Три шари колючого дроту зупиняють більшість транспортних засобів, можуть уповільнити рух танка.

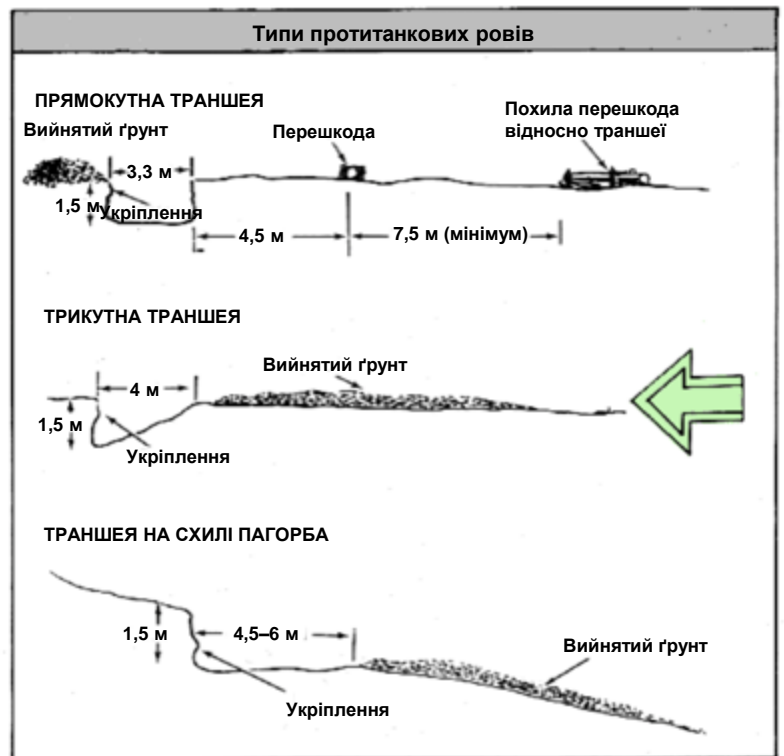
Використовуйте будівельне сміття

Розбирайте залишки будівель: це забезпечить будівельні матеріали, такі як уламки бетону, армований бетон, каміння, цегла, чи цільні шматки матеріалів, а також будівельне сміття.

Викопуйте протитанкові рови та траншеї

Якщо маєте час та технічні засоби, викопуйте з їхньою допомогою капоніри, а в місцях найбільш щільної забудови – перешкоди. Це особливо стосується шляхів підходу до міста, якими можна «пожертвувати», не знехтувавши потребами цивільного населення. Мета – зробити й без того щільно забудовану місцевість іще важчою для проходження.

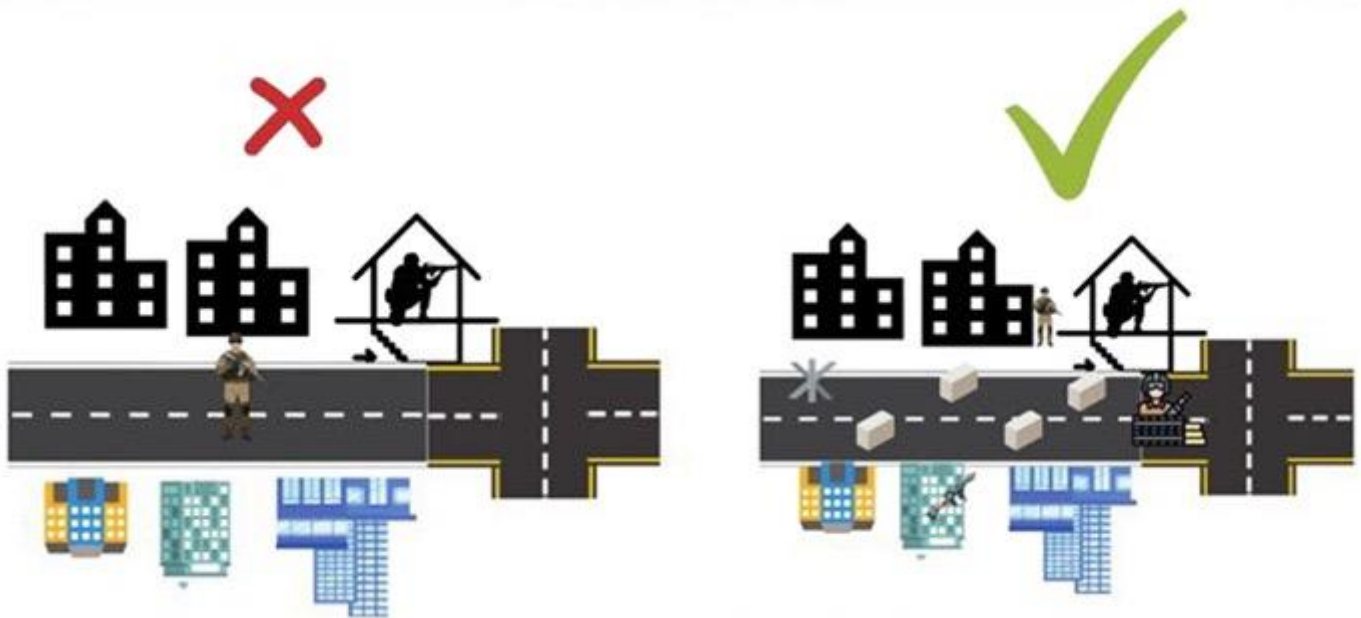

Джерело зображення:

<https://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/5-102/Ch6.htm#s3>

Зупиняйте чи сповільняйте всі транспортні засоби

Уповільнюйте рух або зупиняйте всі транспортні засоби, що намагаються проїхати до/через райони, які ви контролюєте. Перекрийте всі вулиці. Змусьте транспортні засоби вповільнити рух, аби обстріляти їх або закидати коктейлями Молотова. Робіть це лише з укриття. Будь-яка особа, що перебуває на вулиці зі зброєю, може стати ціллю для російських ракет і артилерії.

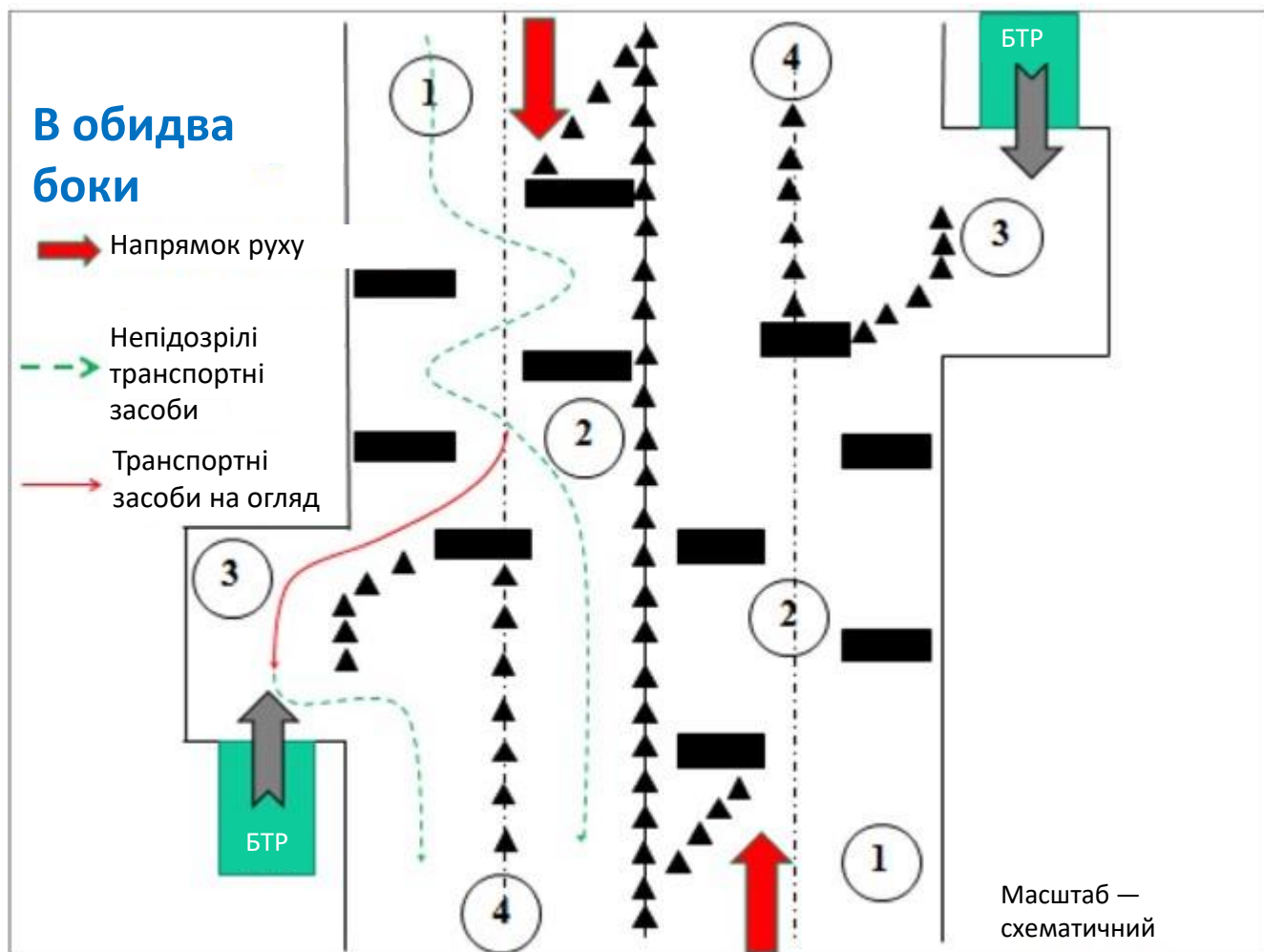

Блок-пости в кожному місті

- Уповільнюють рух сил противника
- Змушують використати більше пального
- Спрощують визначення цілей

Будуйте S-подібні перешкоди

Якщо вам необхідно проїжджати вулицею, побудуйте перешкоди у формі серпантину або літери «S», які все ще уповільнять рух транспортних засобів. На кшталт поліцейського блок-посту, облаштованого для затримання диверсантів, які завчасно прибувають для забезпечення проходу загарбників. Не має залишатися доріг, якими можна проїхати швидко та без перешкод.

Атакуйте, атакуйте, атакуйте

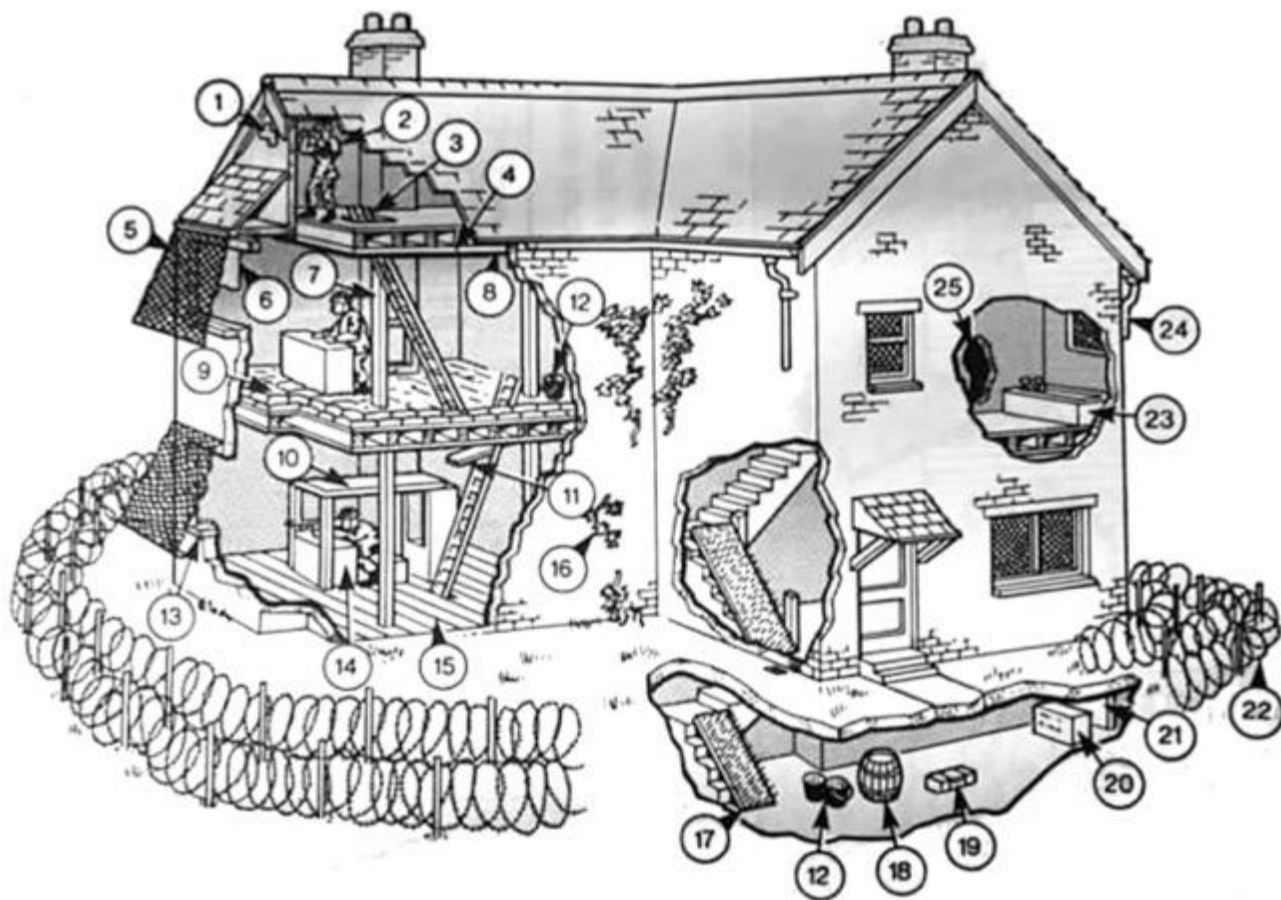
Мета оборони в умовах міста не обов'язково передбачає знищення всього особового складу ворога. Часті/вибіркові атаки дають змогу досягати мети, яка полягає в утриманні міста під своїм контролем. Ваше завдання – перетворити кожную вулицю на м'ясорубку, що перемеле бойовиків загарбника.

Зводьте опорні пункти в місті

Зводьте укріплення на головних проспектах, що ведуть до міста. Забезпечте шлях відходу (наприклад, діри в стінах між будівлями); хоча для зведення основних укріплень може знадобитися не один день. Не використовуйте для цього будівлі, у яких є скло чи дерево: перше розіб'ється, друге згорить.

Укріплений будинок

1. Невеликий отвір у стіні під карнизом
2. Спостережний пост на горіщі
3. Отвір у підлозі
4. Горизонтальна балка
5. Дротяна сітка
6. Штора чи мішковина
7. Підпірка

8. Видаліть штукатурку чи забезпечте тверде покриття
9. 2 шари мішків із піском на підлозі
10. Двері
11. Планка (для затримки)
12. Пісок
13. Дошки з цвяхами на силіконі
14. Ящики з камінням
15. Лежень
16. Видалені повзучі рослини

17. Дошки з цвяхами (взький прохід для бійців оборони)
18. Вода
19. Боєприпаси
20. Контейнер із камінням
21. Двері до аварійного виходу
22. Перешкоди з колючим дротом, товстіші на кутах
23. Ванна, наповнена водою
24. Знята ринва
25. Комунікаційний отвір у перегородці

Підготовка будинку до оборони

Удосконалювати засоби захисту можна нескінченно. Єдине обмеження – час. Після визначення секторів обстрілу та створення бійниць потрібно визначити пріоритетні роботи, щоб забезпечити найкращий можливий захист за доступний час.

Спостереження

Зробіть отвір для спостереження на горіщі, на стіні під карнизом.

Закрийте вікна **шторою** чи мішковиною. Закрийте вікна **дротяною сіткою** для захисту від гранат або підривних зарядів.

Зніміть дошки з підлоги під вікнами на нижніх поверхах, щоб у разі прориву через вікно ворог не зміг би стати на тверду підлогу. Розкидайте цвяхи чи розбите скло між балками підлоги.

Отвори для гранат

У підлогах необхідно зробити невеликі отвори, щоб кидати гранати на ворога зі своїх бойових позицій, якщо він проникне на нижні поверхи.

Не забувайте про **димар**: заповніть його колючим дротом.

Видаліть всю штукатурку зі стелі та заповніть нею мішки для піску тощо. Якщо видалити штукатурку заздалегідь, вона потім не падатиме вам на голову.

Два шари мішків із піском на підлозі зупинять ворога, що стрілятиме знизу, якщо прорветься на нижні поверхи.

У якості тимчасових сходів використовуйте отвори в підлогах і драбини чи мотузки з вузлами.

Захист вікон і мішки з піском

Дротяна сітка на вікнах блокуватиме влучання гранат. Проте мішки з піском, установлені навкруги бойової позиції, захистять вас від вибухів гранат і обвалу даху. Якщо ворог потрапить у приміщення, ви зможете кинути гранату над мішками.

Завершивши всі інші підготовчі роботи, **зніміть сходи** чи накрийте їх дошками з цвяхами.

Захист від наближення

Ворога затримають два ряди колючого дроту з кілками та великою кількістю протипіхотних мін.

Комунальні послуги

Газ – джерело небезпеки, тому вимкніть його ззовні будинку, як і електрику. Якщо ворог проникає всередину, він змушений вести бій у темряві. Це надає вам перевагу, адже ви знаєте план будинку, а він – ні.

Ведення бою в темряві

У приміщеннях буде темно, тому там можна встановити колючий дріт на рівні шиї чи ніг. Це сповільнить нападників, і ви встигнете залишити втрачене приміщення.

Прокладіть багато «мишачих нір»

Прокладіть «мишачі нори» й тунелі. Тактика застосування «мишачих нір» – дірок у зовнішніх та внутрішніх стінах будівель, крізь які бійці можуть пересуватись між приміщеннями та будинками – одна з основних. У такий спосіб ви зможете пересуватися та нападати непоміченими, перебуваючи під захистом бетонних споруд. А за допомогою тунелів зі споруд можна вибратись.

«МИШАЧІ НОРИ» В ОРТОНІ

Під час протистояння в Ортоні відбулися одні з найбільш кривавих боїв за всю історію Другої світової війни. Щоб уникнути смертельного перехресного вогню вздовж замінованих зруйнованих вулиць, канадські солдати вдалися до тактики «мишачих нір»: застосування вибухівки для проходів через стіни будівель і поступової зачистки будинків.

Діри у внутрішніх стінах робили за допомогою вибухівки.

Бійці заходили до будівлі, пробивши/підірвавши зовнішню стіну, або застосували протитанкові комплекси РІАТ,

Після проникнення піхота зачищала будівлю знизу вгору, пробиваючи діри у внутрішніх стінах, а потім зачищала наступну будівлю згори вниз.

Прилеглі будинки/споруди

«Мишача нора»

Німці майстрували перешкоди з залишків будівель і міц, аби не пройшла

бронетехніка.

ДЖОН СОПІНСКИ/THE GLOBE AND MAIL,
ДЖЕРЕЛО: АСОЦІАЦІЯ ВІЙСЬКОВИХ ІНЖЕНЕРІВ КАНАДИ;
PBS AMERICA, «ORTONA, 1943: КРИВАВЕ РІЗДВО»

Будуйте бункери всередині та зовні будівель

Якщо маєте час, зводьте невеликі укриття, наприклад, закриті бункери. У них має бути надійна стеля (бетон) та маскування, що дасть змогу уникнути виявлення при спостереженні згори.

Розміщуйте системи важкого озброєння в будівлях

У будівлях можна розміщувати системи важкого озброєння. Важке озброєння можна розбирати, а потім збирати на поверхах вище, з метою забезпечення кращої видимості та кутів для ведення вогню. Це також дає змогу захистити найбільш ефективні види озброєння сил оборони.

Усюди залишайте схрони (приховані запаси) боєприпасів

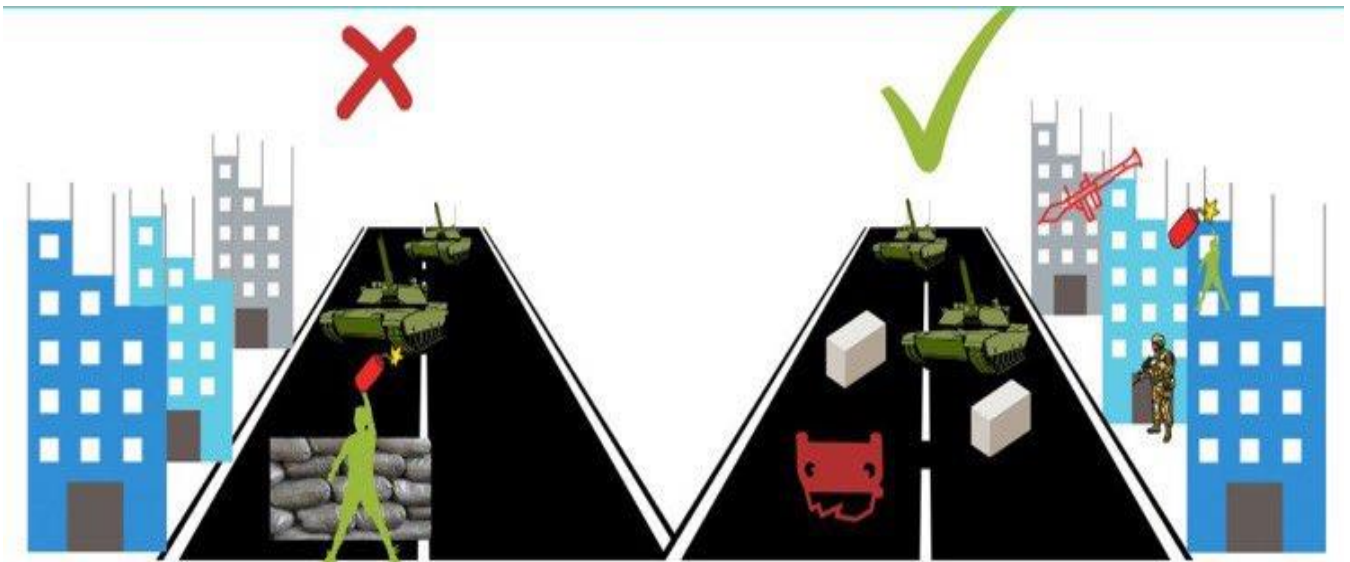
Залишайте запаси боєприпасів на всіх позиціях, які збираєтесь використовувати для ведення бою: на основних позиціях, та позиціях другої та третьої лінії. Міські забудови надають значну перевагу, оскільки дають змогу забезпечувати велику кількість основних, запасних та допоміжних бойових позицій за рахунок прихованих, захищених, замаскованих запасів, заготовлених заздалегідь.

Атакуйте з будівель (уникайте вулиць)

Здійснюйте ураження сил противника з будівель, що розташовані поблизу доріг. Вищі поверхи підходять якнайкраще, оскільки російські танки та інші види озброєння не можуть настільки високо підіймати башту. Загарбникові взагалі важче стріляти вгору. Бійці оборони мають залишатися непомітними в будівлях до початку атаки, а потім змінювати позиції.

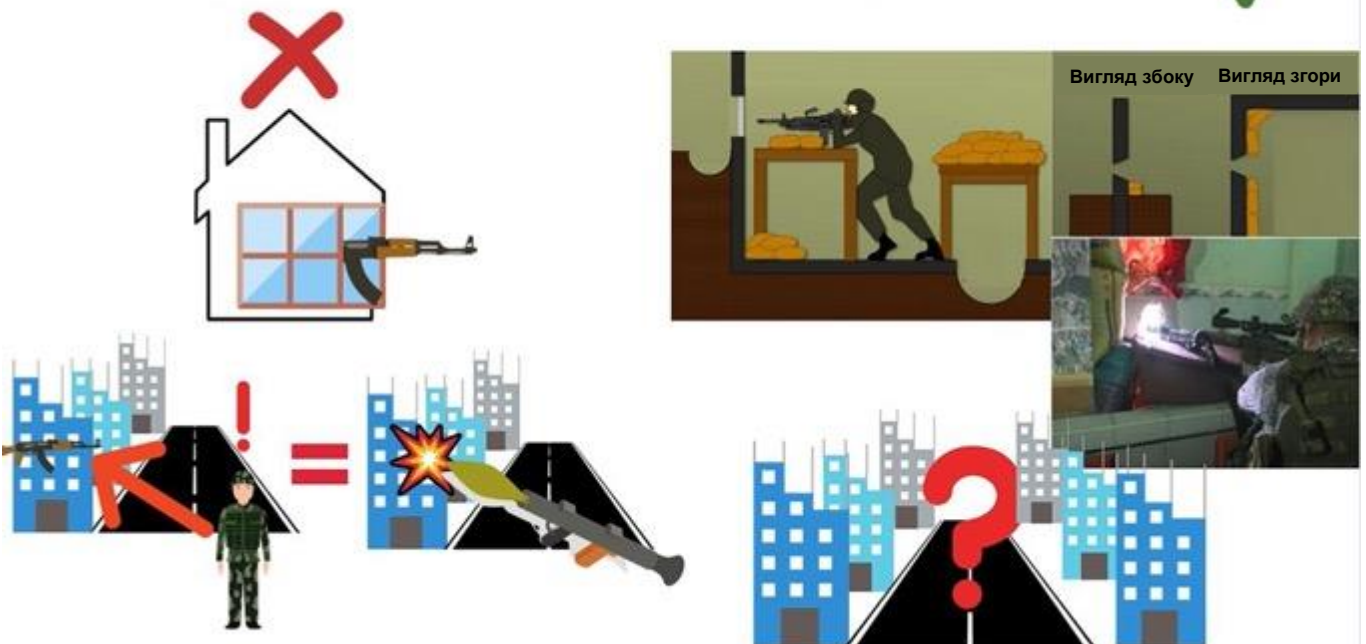
Стріляйте з будівель

Бійців сил оборони, що знаходяться на бойових позиціях, у жодному разі не має бути помітно ворогові з неба або з вулиці. Не висовуйте стволи з вікон. Відходьте від вікон і ведіть вогонь із приміщень, аби бути менш помітними.

Військові бояться снайперів. Зробіть так, щоби здавалось, що з кожного вікна може працювати снайпер. Ведіть вогонь крізь приміщення й будівлі в напрямку вулиці.

Не висовуйте
стрілецьку зброю з вікон

Всередині будівлі ви непомітні

Свідомо вибирайте, куди стріляти

Ще раз: аби продовжувати боротьбу, ви маєте вижити, тому добре подумайте, звідки будете вести вогонь. Обирайте позиції на верхніх поверхах будівель уздовж довгих вулиць; стріляйте і швидко змінюйте позицію; застосовуйте засідки. Намагайтеся влучити у вікна та двері неброньованих транспортних засобів, або в бойовиків, що знаходяться на відкритій місцевості. Снайперів бійці бояться чи не найбільше.

Установлюйте зони ураження («кілл-зони»)

Одна з найбільш ефективних тактик оборони – встановлення зон ураження («кілл-зон», тобто місць, у яких загинуть вороги).

7 простих кроків зі встановлення такої зони (адаптовано з метою спрощення):

- Визначте всі імовірні шляхи підходу, якими скористається ворог.
- Визначте, що ворог робитиме/спробує зробити.
- Визначте, де ви хочете знищити ворога.
- Сплануйте та встановіть перешкоди (уповільнити/зупинити).
- Визначте, де буде укриття та позиції для ведення вогню.
- Сплануйте та облаштуйте закриті позиції ведення вогню (в т.ч. коктейлями Молотова).
- Відпрацюйте план декілька разів.

Стати в пригоді можуть аматорські дрони

Залежно від можливостей ведення бойових дій із застосуванням електронної зброї чи наявності засобів приглушення сигналів, для виявлення просування сил противника й унеможливлення ефекту несподіваної атаки можна використовувати аматорські дрони (БПЛА). Вони також можуть застосовуватися для залякування особового складу. Противник змушений буде дивитися вгору, і не знатиме, що там: ударний БПЛА чи ні.

Вид згори

Влаштовуюйте засідки на ворожу броньовану техніку зі швидким відходом. У першому бою за Грозний невеликі групи з 3-5 бійців, озброєні лише АК-47, гранатами та РПГ-7 або РПГ-18, здійснювали ураження бронетехніки з підвалів та верхніх поверхів будівель, по яких основні танки та інше озброєння не могли ефективно вести вогонь у відповідь. Вони стріляли в першу та останню одиниці техніки, щоби решта застрягла між ними, знищували їх та відходили.

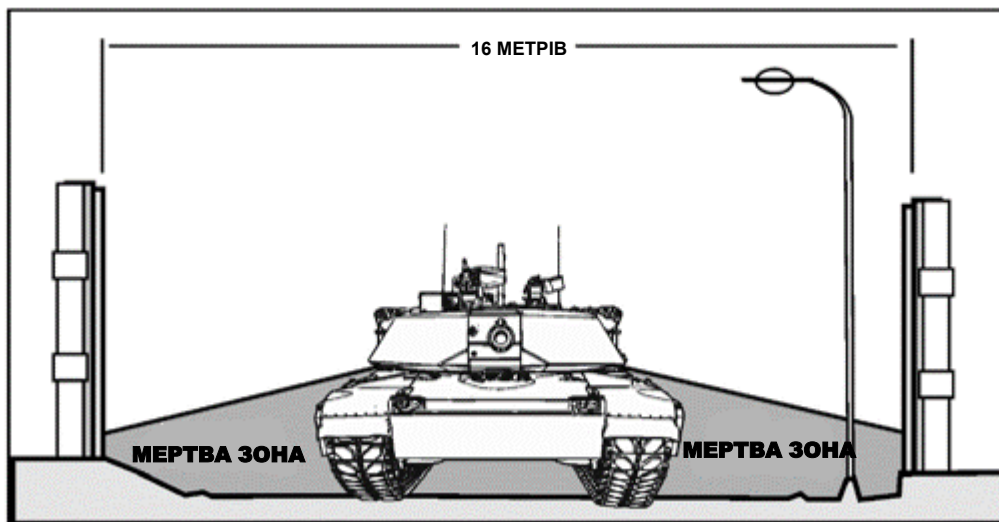
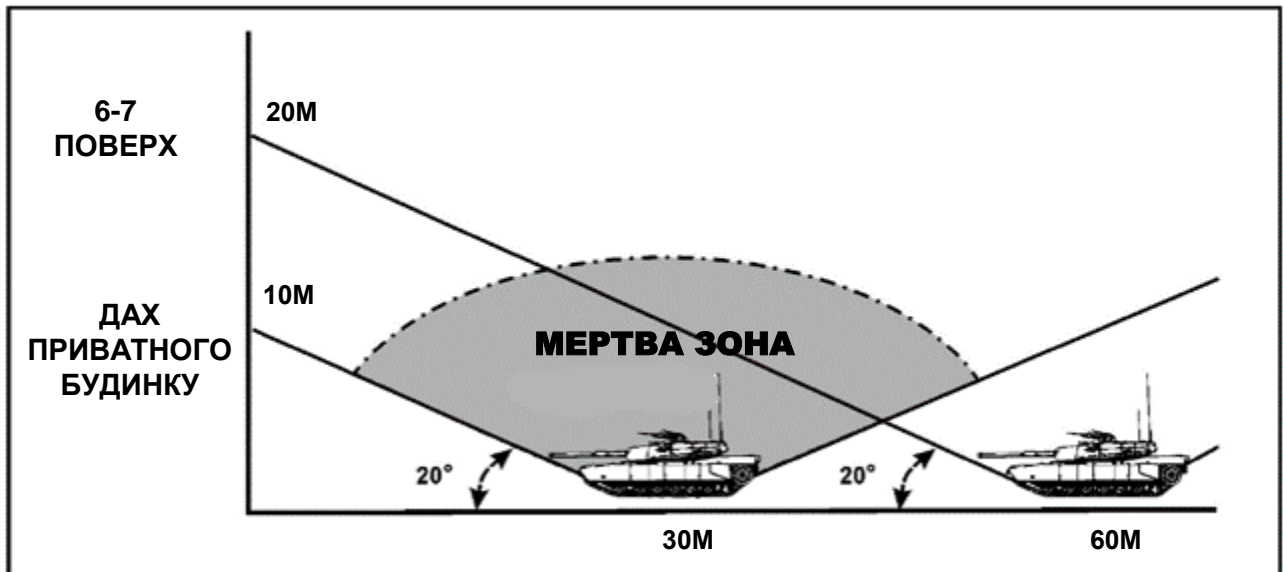

AFP

Танки

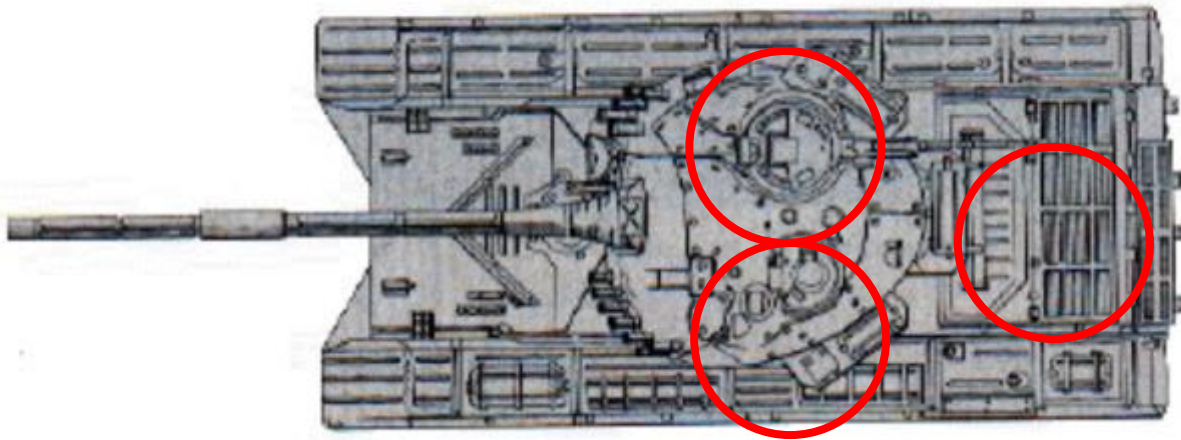
Для захоплення міста в умовах бойових дій високої інтенсивності потрібні танки. Потрібні танки, піхота, інженерні війська, артилерія й не лише. Але особливо – танки. Пріоритетом сил оборони має бути знищення танків.

Танки не можуть підіймати чи опускати башту, щоби вести вогонь по верхніх і нижніх поверхах будівель. При плануванні враховуйте, у яких напрямках ведення вогню з танків не буде ефективним.

Слабке місце – верхня частина танка

Найбільш вразлива частина будь-якого танка знаходиться згори – там, де броня найтонша. Тому вони бояться Джавелінів та іншого протитанкового озброєння, спрямованого на верхню частину: такі снаряди спочатку летять угору, а потім влучають у верхню частину танка. Якщо ваші гранати, ручні або протитанкові, не здатні пробити товсту броню, найкраще кидати їх із верхніх поверхів будівель на верхню частину танка.

Робота закритого танка залежить від оптики, яку можна «засліпити»

Можливо, знищити танк не вдасться, але вдасться знешкодити його. Один зі способів – це засліпити танк, знешкодивши основну гармату та спроможність екіпажу здійснювати огляд. Для цього стріляйте в оглядовий блок (місце, з якого ведуть огляд, виділене червоним нижче), особливо з великокаліберної зброї, як-от ручних гранатометів (РПГ).

Вгорі ліворуч – оглядовий блок командира танку. Вгорі праворуч – скоріш за все, оглядовий пристрій члена екіпажу, який заряджає зброю (залежить від моделі танка), а спереду під основною гарматою – оглядовий блок водія. Стріляйте або кидайте щось, аби зламати чи перекрити ці частини танка

Інший матеріал, яким можна «засліпити» ціль за браком інших засобів

Будь-яку спробу «засліпити» танк потрібно з безпечного положення, наприклад, із високих поверхів будівлі, звідки на нього можна щось кидати.

Потрапляння певних рідин (не вода) на оглядові блоки ускладнюють керування танком. Це може бути старе мастило чи фарба, які важко витерти. Якщо солдат відкриває танк ізсередини, його можна застрелити.

У будь-якій ситуації ретельно вибирайте, які транспортні засоби атакувати. Бензовоз, який не може дістатися танків на передовій позиції, завдає більшої шкоди, ніж вантажівка, що перевозить війська.

Коктейлі Молотова

За умови правильного застосування, коктейлі Молотова можуть бути ефективною зброєю. Кидайте їх із безпечного місця, у відповідні цілі, та у визначені частини одиниць техніки.

Вибирайте позицію для кидання, а потім тікайте. В ідеалі кидайте коктейлі Молотова на транспортні засоби згори з вікон будівель. Найбільш вразливі – машини без зброї, розташовані згори, але якщо машина броньована, уважно обирайте місце влучання.

Вразливі місця ворожої техніки

Вітрове скло, люки,
шини, повітрязабірники
(решітки)

Коктейлі Молотова й інші засоби нападу на танки з ближньої дистанції

Коктейлі Молотова навряд чи завдадуть значної шкоди закритому танку. Якщо люки танка відкриті, коктейлі Молотова можуть бути ефективним засобом і призвести до сповільнення/зупинення танка для допомоги силам у засідці, що використовуватимуть протитанкові чи інші кращі засоби.

Краще кинути два коктейлі Молотова, ніж один, наприклад, з обох сторін вулиці з верхніх поверхів.

Засідка

Бійці можуть робити засідки для захисту великої ділянки міста чи мобільної оборони. За змоги для засідок треба використовувати переваги умов міської забудови, але їх також можна влаштовувати на вразливих маршрутах, як-от дорогах між міськими районами.

Засідка – найбільша несподіванка в межах спланованої та відпрацьованої військової тактики. Її потрібно застосовувати з особливою обережністю.

Засідка – це несподіваний напад із закритої та прихованої позиції на рухому чи тимчасово зупинену ціль.

Є дві категорії засідок: **зроблені нашвидкуруч і навмисні.**

Ось три типи засідок:

Точкова засідка. У такій засідці бійці оборони нападають на ворога в одній зоні ураження.

Засідка на районі. У такому разі бійці оборони нападають у двох або кількох пов'язаних точкових засідках.

Засідка на броньовану техніку. Ціль такої засідки – рухомі чи тимчасово зупинені броньовані транспортні засоби ворога.

Виділяють два типи бойового порядку: **лінійний і L-подібний**

Принципи засідки

Безпека: бійці оборони міста завжди повинні забезпечувати власний захист. Під час засідки критично важливі безпека й захист групи. Сплануйте захист групи, що сидить у засідці, під час пересування до місця засідки, її облаштування та відходу. Насамперед зайняти позиції в засідці мають сили охорони.

Несподіванка: засідка має застати ворога зненацька. Він має очікувати її в останню чергу. Тому засідку необхідно ретельно планувати, застосовуючи хитрість і дисципліну. Без несподіванки засідка не спрацює.

Несамовитість дій: під час засідки потрібно забезпечити шквальний вогонь і агресивні дії. Їх потрібно підтримувати впродовж усієї засідки.

Координований вогонь: засідка має ізолювати зону ураження, щоб запобігти відходу ворога чи появу підтримки. Варто використовувати всі типи зброї, зокрема міни. Командир засідки має стежити за тим, щоб усі типи зброї застосовувалися одночасно для завдання ворогу максимальної шкоди в перші секунди.

Контроль: командир повинен контролювати дії кожної групи в засідці під час переміщення, очікування в засідці та відходу. Критично важливо керувати діями групи в засідці під час наближення ворога.

Найкращий спосіб влаштувати засідку

- **Командири:** потрібно призначити одного командира засідки та командира кожної групи.
- **Штурмова група:** ця група стрілятиме під час засідки. Вона має захопити район засідки та забезпечити його захист. Члени цієї групи захищають бійців оборони, які проникають у зону ураження/засідку для особливих дій, наприклад, для підбирання зброї ворога.
- **Підтримка з боку вогневої групи:** це вогнепальна зброя/бійці, які забезпечують безпосередню вогневу підтримку засідки.
- **Сили охорони:** бійці, які першими займають позиції перед розташуванням інших елементів, забезпечують локальну безпеку загону й завчасне попередження, ізолюють ціль і підтримують відхід.

Планування засідки

Прийнявши рішення влаштувати засідку, бійці оборони міста мають її спланувати. Загальноприйнятий засіб планування засідки – врахування завдання, ворога, часу, місцевості та наявного особового складу.

Завдання: усі члени групи в засідці мають знати, що робити, а також ознайомитися зі своїми обов'язками та метою засідки. Їх має розуміти кожен боєць оборони.

Ворог: група в засідці має подумати про ворога. Ніколи не нападайте на ворога, якого не можна здолати за допомогою наявних засобів. Подумайте, на ворога якого типу й чисельності ви будете чи не будете нападати. Поміркуйте над тим, що ворог, імовірно, робитиме в разі засідки. Чи отримає він підтримку? Чи може він викликати допомогу? Яку зброю та обладнання матиме ворог?

Час: група в засідці має подумати, скільки часу знадобиться, щоб дістатися до місця засідки й облаштувати її, а також як довго вони ховатимуться в ній. Засідку заплановано влаштувати вдень або вночі?

Місцевість: група в засідці має вибрати найкраще місце для неї. Як вона добиратиметься туди? Як використати умови міської забудови, дороги й перешкоди для несподіваної засідки?

Наявний особовий склад: скільки бійців оборони сидітимуть у засідці? Скільки бійців потрібно включити в кожную групу?

Навмисна точкова засідка

Надійний тип – точкова навмисна засідка, яка детально планується наперед і проводиться проти певної цілі в заздалегідь визначеному місці.

Точкова засідка – це місце, де бійці оборони нападають на ворога в одній засідці з однією зоною ураження.

Командиру та групі в засідці потрібна детальна інформація, щоб спланувати навмисну засідку. Що потрібно врахувати:

- чисельність і склад сил ворога;
- наявні у ворога зброя та обладнання;
- маршрут і напрямок переміщення ворога;
- місце й час засідки.

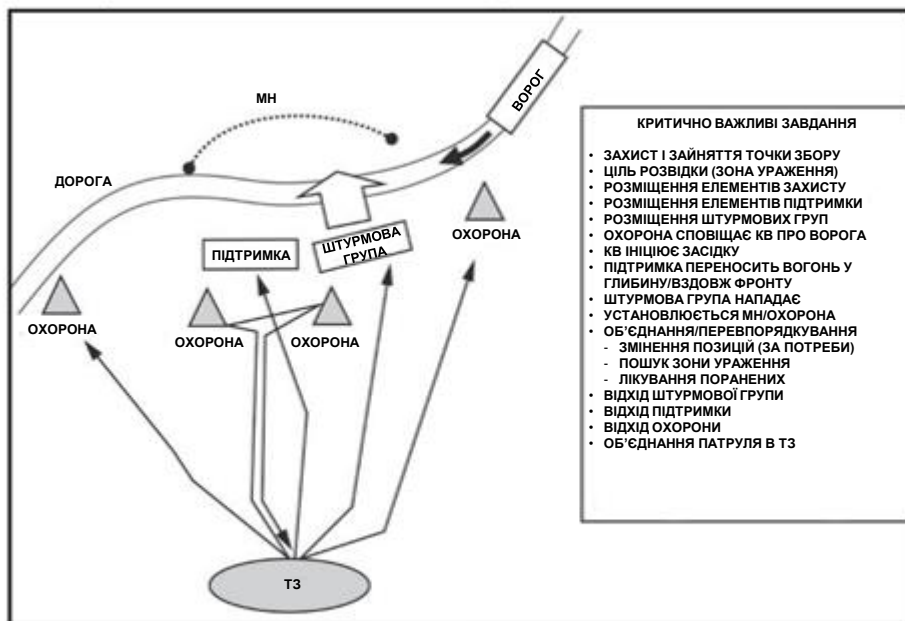

Рис. 7-4. Навмисна засідка

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

МН – межа наступу; Ц – ціль; ТЗ – точка збору; КВ – командир взводу; РОЗВ – розвідка

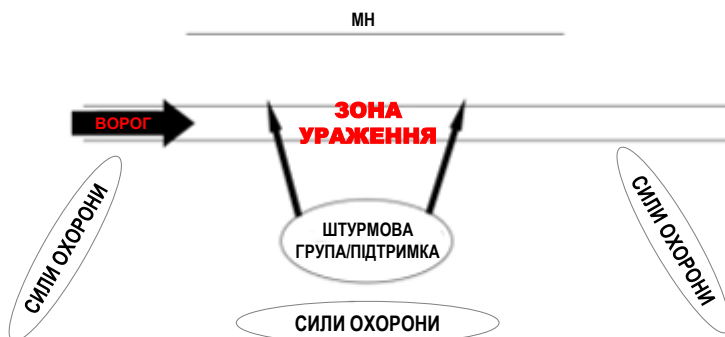
Джерело і зміст (відредагований) зображення:

посібник для рейнджерів US Army Training Circular 3-21.76 Ranger Handbook

Вибір місця для засідки та бойового порядку (1)

Боєць оборони міста вибирає найкраще розташування для максимальної несподіванки й успішного нападу.

Лінійний. У засідці з лінійним бойовим порядком штурмовий загін і група підтримка розгортаються паралельно до маршруту ворога. Отже, обидві групи займають позиції вздовж довгої осі зони ураження та ведуть по ворогу вогонь зі своєї сторони. Цей бойовий порядок можна використовувати на закритій місцевості, на якій здатність ворога рухатися в напрямку групи в засідці чи відкритій місцевості обмежена, що дає змогу утримувати його в зоні ураження.

L-подібний. У L-подібній засідці штурмова група формує довгу фалангу паралельно до напрямку пересування ворога в зону ураження. Група підтримки формує коротку фалангу в одному кінці під прямим кутом до штурмової групи. Це забезпечує фланговий (довга фаланга) і поздовжній (коротка фаланга) вогонь по ворогу. L-подібну засідку можна використовувати на різкому вигині стежки, дороги чи струмка. Її не варто застосовувати в місцях, де короткій фаланзі доведеться перетинати пряму дорогу чи стежку.

Вибір місця для засідки та бойового порядку (2)

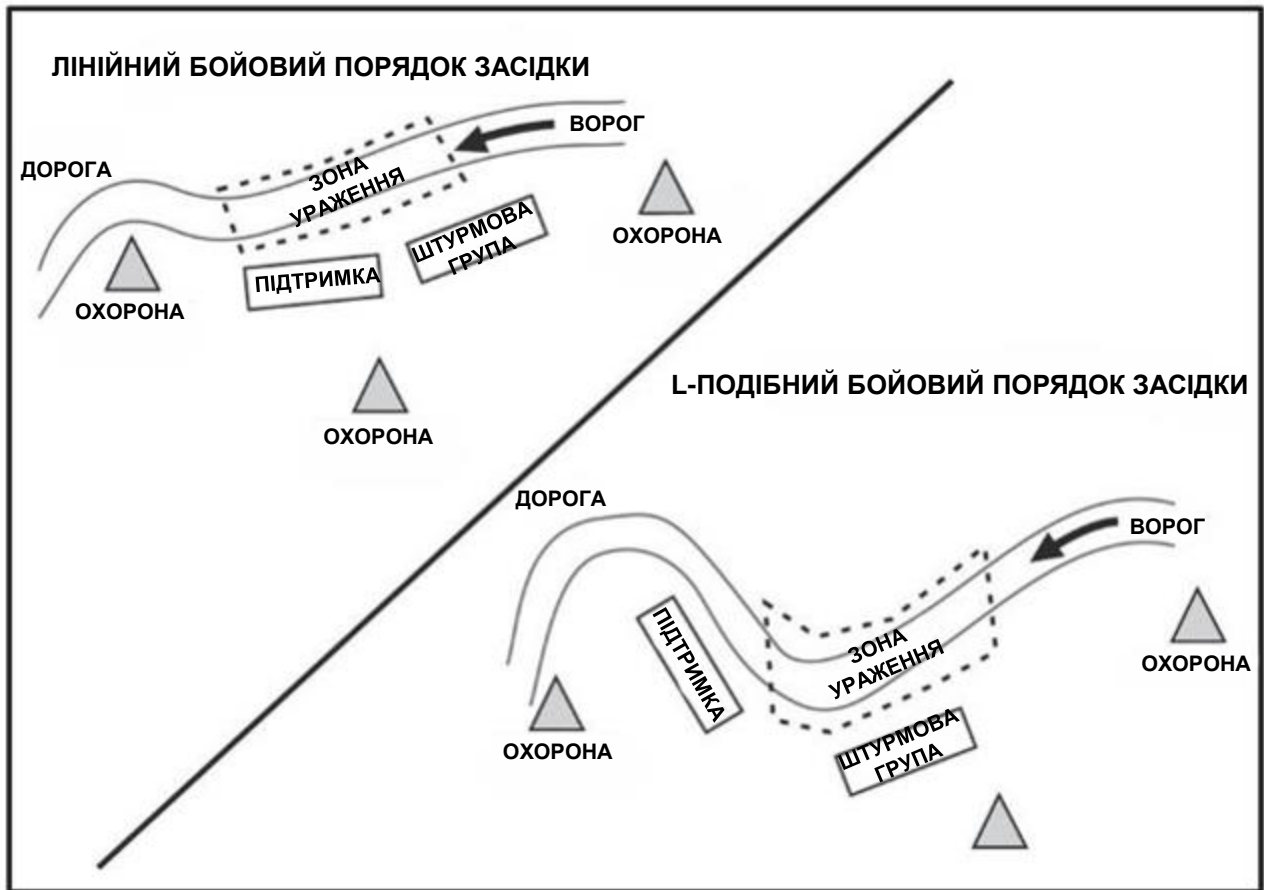

Рис. 7-2. Бойові порядки засідки

Поради щодо засідки (1)

*Засідка – дуже небезпечна військова операція, яку мають РЕТЕЛЬНО планувати й виконувати треновані фахівці з особливою обережністю.

Засідка має бути несподіваною для ворога. Якщо ефект несподіванки відсутній, сили оборони мають відступити.

Командири мають переконатися, що кожен боєць ознайомлений із планом влаштування та проведення засідки.

Сили охорони з обох сторін засідки завжди першими займають позиції. Вони забезпечують захист інших бійців. Вони повідомляють командирам про наближення ворога. Вони повинні переконатися, що це потрібний ворог, і розташовуються навколо засідки таким чином, щоб він не втік.

Командири оглядають місце засідки, щоб переконатися в правильності вибору. Це також можна зробити за допомогою БПЛА, щоб приховати місцеперебування групи засідки. Не варто підходити до місця засідки пішки.

Поради щодо засідки (2)

Група в засідці має встановити захисні перешкоди, навіть міни (за наявності), щоб ворог не підійшов до неї після початку засідки.

Командир керує початком засідки.

Спочатку краще використовувати найпотужніші міни, стрілецьку й іншу зброю, наявну в групі в засідці.

Якщо вистрілить один борець оборони, це саме мають зробити всі інші бійці.

Командир може наказати деяким бійцям оборони проникнути в зону ураження, щоб переконатися в смерті ворога й забрати зброю чи обладнання.

Група в засідці має спланувати дуже швидкий відхід після завершення операції. Ворог може надіслати додаткові сили на допомогу. Контролюйте тривалість відходу за допомогою годинника. Залишайтеся там протягом максимум кількох хвилин.

Під час відходу сили охорони мають залишатися на позиціях. Вони мають відходити останніми, щоб захистити групу.

Захист цивільних

Сили оборони мають допомагати захищати цивільних. Сили оборони мають більше інформації, ніж сили загарбника, про те, де перебуває цивільне населення, і тому здатні розміщуватись у спосіб, який дасть змогу уникнути навмисної небезпеки для цивільних. Тактичні дії та загальна стратегія дій сил оборони можуть спричиняти додаткову небезпеку для цивільного населення. Цьому можна запобігти таким чином:

1. Дотримуйтесь норм міжнародного гуманітарного права та прав людини.
2. У вказівках підкреслюйте важливість захисту цивільних.
3. Не розташовуйте військові об'єкти в районах розміщення цивільних або на цивільній інфраструктурі, такій як школи, лікарні, будинки, релігійні споруди. Уникайте спільного розміщення з цивільними, аби дотримуватись принципу розрізнення.
4. Бійці мають носити форму або знаки розрізнення, що відрізняють їх від цивільних (напр., нарукавні пов'язки).
5. Попереджайте цивільних про наступальні дії за допомогою сирен, соцмереж, СМС, гучномовців, аби вони встигли сховатися в укриття.
6. Залишайте запаси їжі, води, ліків, укриття для цивільних.

7. Завжди забезпечуйте безпечний проїзд на лініях фронту для працівників гуманітарних місій, які везуть їжу, воду, ліки, та перевозять поранених цивільних.
8. Чітко позначайте безпечні райони – школи, лікарні, релігійні споруди, укриття. Не «змішуйтеся» з цивільним населенням.
9. Позначайте райони, у яких є нерозірвані боєприпаси та вибухонебезпечні залишки, доки район не розчистять.
10. Визначайте безпечні маршрути евакуації для цивільних.
11. Надавайте цивільним першу допомогу, роздавайте їм аптечки та турнікети.
12. Інструкуйте цивільних про заборону перебування на балконах або біля вікон із біноклями та камерами, оскільки їх можна помилково прийняти за снайперів.
13. Переконайтеся, що в цивільної оборони достатньо протипожежних ковдр, обладнання для розчищення наслідків обвалів, засобів очищення води, мішків для тіл, засобів позначення небезпечних зон і медикаментів на випадок атаки з використанням хімічної чи біологічної зброї.
14. Готуйте та застосовуйте групи медиків, здатних надавати допомогу при вогнепальних пораненнях, пораненнях від уламків боєприпасів та внаслідок вибухів, опіках у дорослих, та окремо для дітей, адже структура кісток відрізняється.
15. За можливості, відновлюйте першочергово важливі об'єкти цивільної інфраструктури, такі як водоочисники та електромережі.

Правила ведення війни – обов'язкові. Вони розроблені задля зменшення страждань людей, наскільки це можливо.

- Заборонено визначати цивільних як цілі.
- Дотримуйтесь принципів розрізнення та співмірності.
- Вживайте всіх можливих заходів для зменшення та уникнення ненавмисної шкоди цивільному населенню.
- Не використовуйте цивільних як «людські щити».
- Не вдавайтесь до нерозрізнених або неспівмірних бойових дій.
- Не визначайте як цілі цивільну інфраструктуру на кшталт лікарень та шкіл.
- Не вдавайтесь до тортур та показових убивств.
- Ставтесь до затриманих осіб та військовополонених гуманно.
- Заборонено вбивати та викрадати осіб, що займаються гуманітарною роботою.
- Допускайте представників гуманітарних організацій до населення та забезпечуйте захист доставки гуманітарної допомоги.
- Розслідуйте порушення та притягайте винних до відповідальності.

Медична допомога пораненим

Ведення бою в умовах міста передбачає більш значну кількість поранених як для загарбників, так і для сил оборони. Борець оборони має вміти надати допомогу собі та пораненим.

Предмети медичного призначення, що входять до тактичних комплектів або комплектів для виживання

Сили оборони використовують наявні засоби. Доктрина Армії США з виживання рекомендує наведені нижче елементи/комплекти (автор розширив їхній перелік) як базові засоби військової медицини, хоча багато з них можуть бути недоступні.

- Кишеньковий ніж/ножиці
- Засоби очищення води (як-от пігулки йоду)
- Флакон об'ємом 1 унція (29,6 мл) з 2-відсотковою настоякою йоду
- Невеликий тюбик із суперклеєм
- Невеликий тюбик/флакон бетадину
- Ковдра для надзвичайних ситуацій
- Флос-картка (зубна нитка)
- Рулон клейкої стрічки з відривною підкладкою
- Швейна голка для міцного брезенту
- Набір матеріалів для перев'язування
- Набір бинтів
- Чисті килимки й ковдри
- Кровоспинний бинт
- Джгути, SOFT-T або армійські тактичні джгути-турнікети, ізраїльський бандаж або саморобні джгути.
- Аптечка з рецептурними ліками
- Універсальні засоби для застосування в різних цілях
  - Якнайбільші бандани (для компресів, перев'язування та пов'язок, зокрема на очі)
  - Цупкі предмети (дошки, палички, кілки) різної довжини

Базові медичні послуги для збереження життя

М.Д.Д.К.Г. – скорочення, яке дає змогу визначити й обробити отримані в бою поранення в найефективнішому порядку, що дає змогу підтримати життєдіяльність пораненого до надання йому послуг медиками.

- М – інтенсивний крововилив (кровотеча)
- Д – дихальні шляхи
- Д – дихання
- К – кровообіг
- Г – гіпотермія

Зупиніть інтенсивну кровотечу (1)

ЯК РОЗПІЗНАТИ ІНТЕНСИВНУ КРОВОТЕЧУ, ЩО ЗАГРОЖУЄ ЖИТТЮ

З рани пульсує, бризкає чи постійно тече **ЯСКРАВО-ЧЕРВОНА КРОВ**

Одежа чи бинти **ПРОСОЧУЮТЬСЯ КРОВ'Ю**

ВАЖЛИВО! Потерпілі з важкими пораненнями можуть померти **лише за 3 хвилини** через кровотечу

ЯСКРАВО-ЧЕРВОНА КРОВ збирається в калюжу на землі

АМПУТАЦІЯ руки чи ноги

ЗУПИНИТИ ІНТЕНСИВНУ КРОВОТЕЧУ можна за допомогою трьох засобів з аптечки!

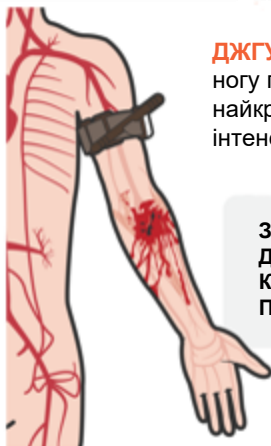
ДЖГУТ

ГЕМОСТАТИЧНА ПЕРЕВ'ЯЗКА

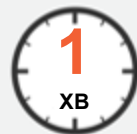

КОМПРЕСІЙНИЙ БИНТ

ДЖГУТ блокує потік крові в руку чи ногу після місця нанесення; це найкращий метод зупинити інтенсивну кровотечу.

ЗАСТОСУЙТЕ ДЖГУТ І ЗУПИНІТЬ КРОВОТЕЧУ ПРОТЯГОМ

ЧАС І СПОСІБ НАНЕСЕННЯ ДЖГУТА:

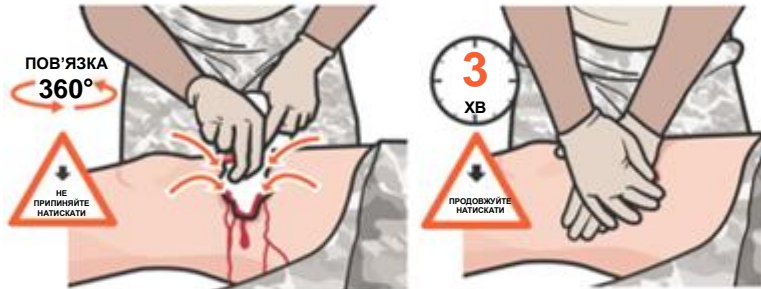
ДОПОМОГА ЗА НАЯВНОСТІ ВОГНЮ/ЗАГРОЗИ ІМПРОВІЗОВАНИЙ ДЖГУТ. Нанесіть джгут «високо й щільно» на уражену кінцівку чи коли джерело кровотечі невідоме.

ТАКТИЧНА ДОПОМОГА НА МІСЦІ СПЕЦІАЛЬНИЙ ДЖГУТ наноситься на відстані 5, 1–7, 6 см (2–3 дюйми) над ранюю.

Нанесіть **ДРУГИЙ ДЖГУТ**, якщо кровотеча не припиняється після належного застосування першого джгута. (Примітка. **ДРУГИЙ ДЖГУТ** часто потрібно наносити в разі інтенсивної кровотечі з рани на стегні.)

Зупиніть інтенсивну кровотечу (2)

НАКЛАДІТЬ ПОВ'ЯЗКУ БЕЗПОСЕРЕДНЬО НА РАНУ

Нанесіть щільну **ГЕМОСТАТИЧНУ ПЕРЕВ'ЯЗКУ**, що містить спеціальну речовину, яка сприяє згортанню крові, або чисту тканину, якщо такої перев'язки немає.

СИЛЬНО НАТИСКАЙТЕ БЕЗПОСЕРЕДНЬО НА РАНУ протягом принаймні 3 хвилин або до зупинення кровотечі.

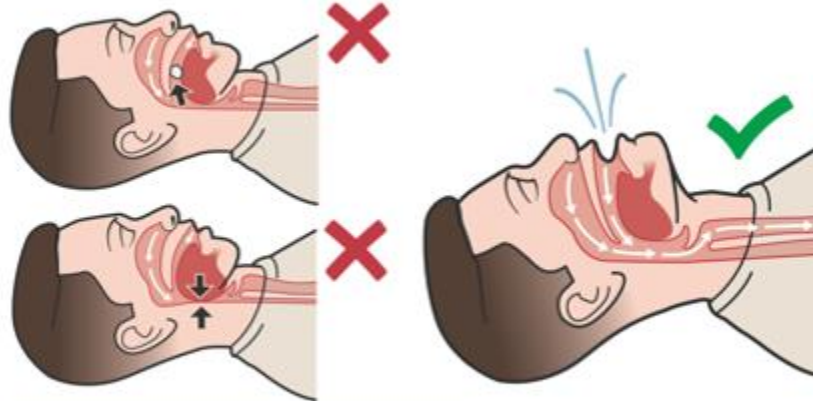
ЩІЛЬНО ЗАБИНТУЙТЕ уражену кінцівку

Рівномірно та щільно **НАНЕСІТЬ ПЕРЕВ'ЯЗКУ** навколо кінцівки, постійно натягуючи її.

Дихальні шляхи мають бути відкритими та залишатися в такому стані

Переконайтеся, **ЩО ДИХАЛЬНІ ШЛЯХИ НЕ ЗАБЛОКОВАНО.**

ВАЖЛИВО! Витягніть усі видимі предмети, але не рухайте пальцем наосліп.

Ознаки й симптоми блокування дихальних шляхів:

- Потерпіла особа відчуває біль і вказує, що їй важко дихати.
- Потерпіла особа хрипить, або чути булькання.
- У дихальних шляхах видно кров або сторонні предмети.
- Важка травма обличчя.

Якщо в потерпілої особи не спостерігається непрохідності дихальних шляхів, можна виконати наведені нижче дії.

Дихальні шляхи мають бути відкритими та залишатися в такому стані

Якщо потерпіла особа втратила свідомість, але не перебуває в стані шоку, розташуйте її в **ПОЛОЖЕННЯ ДЛЯ НАДАННЯ ДОПОМОГИ**.

Допоможіть потерпілій особі у свідомому стані зручно сісти в положення, у якому **ЇЙ ЛЕГКО ДИХАТИ**.

Дихання

Можливі ознаки дихальної недостатності:

- важке дихання;
- повітря насилу входить і виходить;
- надто слабе дихання (менше ніж 6 вдихів на хвилину);
- швидке дихання (понад 20 вдихів на хвилину);
- наведені вище симптоми можуть вказувати на травму грудної клітки.

**НЕ НАКЛАДАЙТЕ ПОВ'ЯЗКИ
НА РАНИ В РАЙОНІ ГРУДНОЇ
КЛІТКИ ЧИ ЧЕРЕВНОЇ
ПОРОЖНИНИ!**

Нанесіть на грудну клітку герметичну оклюзійну пов'язку, знявши пластикову підкладку.

Кровообіг

Вживіть заходів для попередження шоку.

- Повторно перевірте, чи засоби зупинення кровотечі досі ефективні.
- Переконайтеся в щільності накладення джгутів.
- Якщо це прийнятно, підніміть ноги потерпілої особи.

Ознаки й симптоми шоку:

- швидке дихання;
- втрата концентрації чи труднощі з взаємодією;
- спітніла, прохолодна, липка шкіра;
- бліда чи сіра шкіра.

Гіпотермія

Гіпотермія – потенційно небезпечне зниження температури тіла, до якого зазвичай призводить тривалий вплив низьких температур. Цей стан потрібно відстежувати, попереджати чи лікувати через інтенсивну крововтрату, а не холодну погоду.

Ознаки й симптоми гіпотермії:

- нечітке мовлення чи бурмотіння;
- тремтіння;
- уповільнене дихання та сонливість.

Щоб запобігти гіпотермії, виконайте такі дії:

- Залиште одяг на потерпілій особі. Роздягніть її, лише якщо одяг дуже мокрий.
- Заберіть потерпілу особу із землі.
- Накрийте потерпілу особу ковдрами, простирадлами чи будь-яким матеріалом, що утримує тепло.

Транспортуйте поранених у безпечне місце для надання допомоги

Сили оборони мають бути готові транспортувати поранених у безпечне місце для надання допомоги. Варто змайструвати багато нош (засобів транспортування поранених двома особами). Усе, що для цього потрібно – рейки (дерев'яні/металеві/пластикові) та тканина (ковдри, куртки, брезент).

Використання саморобних нош

Саморобні ноші з рейок та ковдри

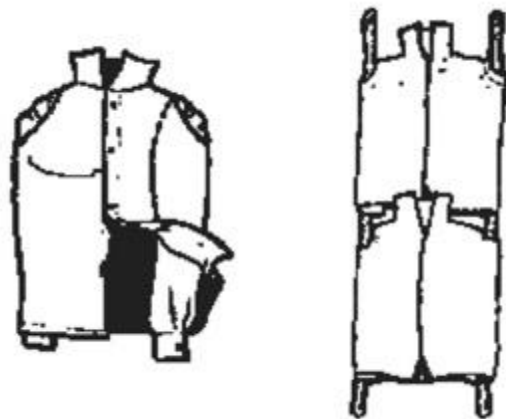
Для того, щоби зробити саморобні ноші з ковдри й рейок, потрібно:

- Розгорнути ковдру та покласти одну рейку вздовж по центру, потім скласти ковдру.
- Покласти другу рейку по центру згорнутої ковдри.
- Загорнути другу рейку в краї ковдри та скласти ковдру до першої рейки.

Саморобні ноші з рейок та сорочок/курток

Для того, щоби зробити саморобні ноші з рейок та сорочок або курток, застібніть сорочки/куртки та виверніть навиворіт, залишивши рукави всередині, потім просуньте рейки в рукави.

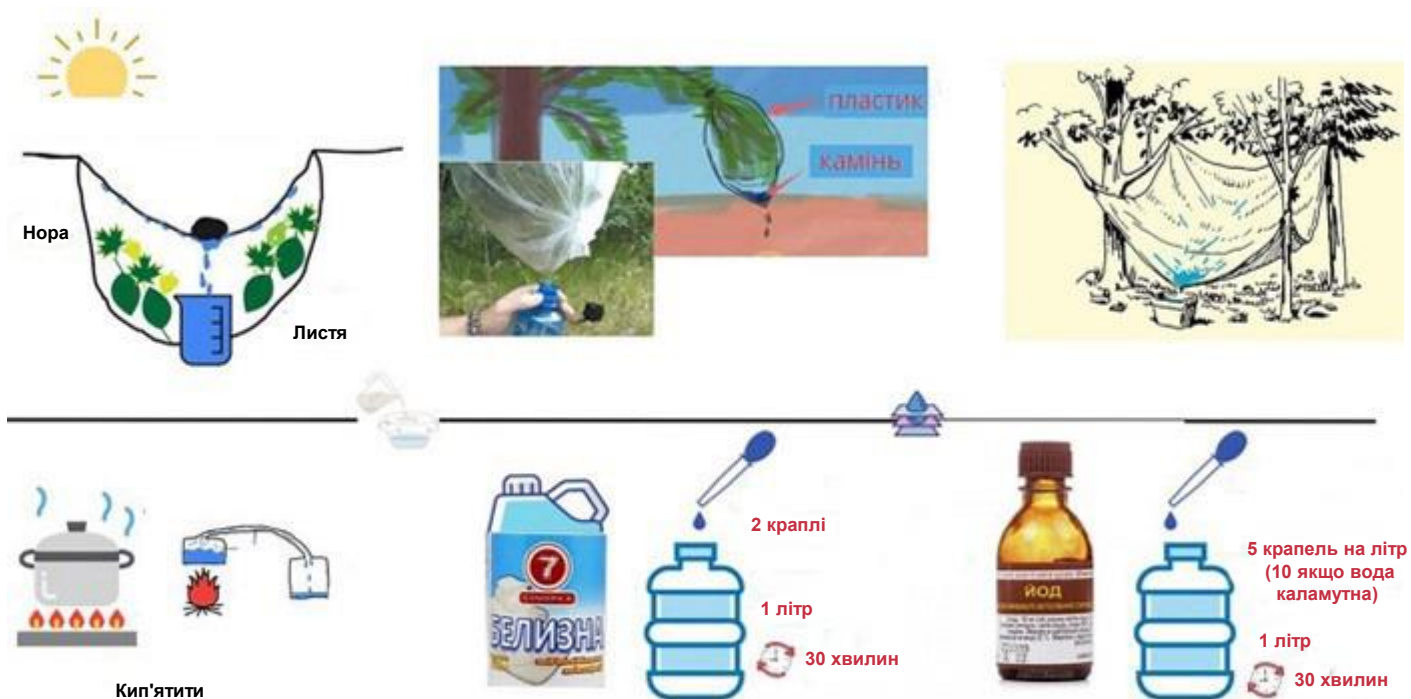

Боєць оборони міста має ПИТИ ВОДУ.

Боєць оборони повинен пити воду. Без води ви зможете вижити лише кілька днів. Достатня кількість води – дуже важлива. Сухість у роті – ознака зневоднення, інші ознаки – втома, головний біль, сухість шкіри, відсутність поту, запалі очі, болі в м'язах та животі, відсутність позивів до сечовипускання впродовж тривалого часу, та навіть втрати свідомості й судоми. Знайте ці симптоми. Існують методи знезараження води. Збирайте/нагрівайте сніг/дощову воду. Кип'ятіть зібрану воду. Додавайте 2 краплі розчину хлору («білизни») на літр. Або 5–10 крапель йоду. Якщо не впевнені – знезаражуйте. Вживання брудної води може викликати блювоту/діарею та призвести до серйозного зневоднення та навіть смерті.

Як очистити воду

Засоби очищення води

Таблиця А-1. Калькулятор дози хлору для п'ятивідсоткового побутового відбілювача без ароматизаторів і 70-відсоткового високоактивного гіпохлориту

На 5 галонів (18,9 л) води	Доза хлору для 5-відсоткового рідкого (побутового) відбілювача без ароматизаторів				
	1 мг/л	2 мг/л	5 мг/л	10 мг/л	100 мг/л
	6 кр	0,75 мл	1,9 мл	3,8 мл	8 ч.л.
	Доза хлору для 70-відсоткового високоактивного гіпохлориту чи концентрованого розчину				
	1 мг/л	2 мг/л	5 мг/л	10 мг/л	100 мг/л
	0,9 мл	1,7 мл	4,1 мл	8,3 мл	0,25 ч.л.
Умовні позначення:					
кр	краплі				
мг/л	міліграми на літр				
мл	мілілітри				
ч.л.	чайні ложки				

А-10. У таблиці А-2 визначено еквівалентні обсяги для використання солдатами під час визначення кількості дезінфікуючого засобу, потрібного для отримання питної води.

Таблиця А-2. Схема еквівалентних обсягів

	кр	мл	ч.л.	ст.л.	ун	чш	пт	кт	л	гал
кр	1	0,067	0,013	0,004	0,002					
мл	15	1	0,200	0,067	0,033	0,0042	0,0021	0,0011	0,0010	
ч.л.	74	5	1	0,333	0,167	0,021	0,010	0,005	0,005	0,001
ст.л.	222	15	3	1	0,500	0,063	0,031	0,016	0,015	0,004
ун	444	30	6	2	1	0,125	0,063	0,031	0,030	0,008
чш	3550	237	48	16	8	1	0,500	0,250	0,240	0,063
пт	7100	473	96	32	16	2	1	0,500	0,480	0,125
кт	14200	946	192	64	32	4	2	1	0,960	0,25
л	15000	1000	203	68	34	4,2	2,1	1,06	1	0,26
гал	56775	3785	768	256	128	16	8	4	3,785	1
Умовні позначення:										
чш	чашки		ун	унція						
кр	краплі		пт	пінта						
гал	галон		кт	кварта						
л	літр		ст.л.	столова ложка						
мл	мілілітр		ч.л.	чайна ложка						

Дощ і сніг

Дощ: свіжу дощову воду, зібрані в контейнери, не потрібно очищати. Однак дощова вода, яка стікає з будівель, листя та іншої рослинності чи конструкцій у контейнер, може забруднити воду, тому її потрібно очистити. Збирайте дощову воду, належним чином складаючи підручні непористі предмети під час дощу.

Сніг: використовуйте свіжий чистий сніг як джерело води. Розташуйте контейнери, наповнені снігом, біля вогню чи між шарами одягу, щоб розтопити його теплом тіла. Якщо додати воду в сніг, він швидше розтане. Намагайтеся не їсти сніг, бо він знижує температуру тіла й організму доводиться споживати більше енергетичних запасів, ніж коли сніг розтоплено ззовні.

Тримайте в чистоті руки, їжу та воду!

Хвороби можуть убити бійця швидше за ворожі кулі. В ході історії, захворювання та небойові травми спричиняли близько 80% смертності навіть найсильніших армій.

Сьогодні військові дотримуються суворих норм гігієни та санітарії.

Обов'язково очищуйте руки перед вживанням їжі. Використовуйте очисники для рук на основі спирту або мийте руки з антибактеріальним милом.

Туалети та смітники мають бути розташовані якнайдалі від їжі (100 метрів чи більше). У напрямку руху вітру та не на підвищенні. Туалети мають бути розташовані не надто близько та не на підвищенні відносно криниць, струмків, та інших джерел води (30 метрів чи більше).

Не дозволяйте мухам сідати на їжу.

Поводження з військовополоненими ворога

Боєць оборони міста може захопити чи взяти під контроль військовополонених ворога. Завжди гуманно поведіться з ними. Дотримуйтеся п'яти правил поведіння з полоненими:

- **Обшук:** обшукуйте полонених на наявність зброї та боєприпасів, предметів, що становлять цінність для розвідки, і будь-яких недоречних предметів.
- **Мовчання:** не дозволяйте полоненим розмовляти (зокрема один з одним), а також не дозволяйте іншим особам говорити з ними. Розмовляйте з полоненими, лише щоб віддавати накази.
- **Розділення:** розділяйте полонених за званнями, статтю, національністю та статусом.
- **Захист:** не завдавайте полоненим шкоди згідно з Женевськими конвенціями. Це включає обережність від ризиків, пов'язаних із боями. За потреби надавайте полоненим медичну допомогу.
- **Швидке переведення в тил:** якнайшвидше забирайте полонених із поля бою та повертайте їх у тилловий пункт збору.

Нерозірвані боєприпаси

Під час бойових дій в умовах міста залишається багато бомб, гранат, мін, артилерійських та інших снарядів, які не вибухають. Ворог також може залишати міни, міни-пастки й інші речі.

Поводьтеся з усіма нерозірваними боєприпасами як зі справними. Вони дуже небезпечні. Дотримуйтеся правила «РВП».

Розпізнайте ці вкрай небезпечні предмети, особливо для дітей та інших осіб, які можуть наблизитися до них.

Відступіть: не торкайте та не рухайте їх, а також не ходіть поруч.

Повідомте про них місцевим органам влади.

Якщо ви **не кидали** боєприпас, **не** підіймайте його!

Нерозірвані боєприпаси, тренувальний снаряд, воєнний трофей, сувенір
ЯК БИ ТАКІ БОЄПРИПАСИ НЕ НАЗИВАЛИСЯ, ВОНИ СМЕРТЕЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ!

Вивчіть правило «РВП» та дотримуйтеся його.

РОЗПІЗНАЙТЕ: такі сувеніри дуже небезпечні для вас, ваших родичів і сусідів.
ВІДСТУПІТЬ: не торкайте та не рухайте їх, не давайте їх іншим особам і не відкидайте в сторону.
ПОВІДОМТЕ

Розпізнайте
Відступіть
Повідомте

www.denix.osd.mil/uxo

Настанови Спенсера з ведення оборони

Сили оборони мають підтримувати бойовий дух.

Він повинен не полишати надії на перемогу. Сили оборони мають перевагу в умовах міста.

Справжні бійці не воюють за диктаторів. Вони не воюють із примусу чи за гроші.

Справжні бійці воюють за свою країну, за свободу, за свої родини, та один за одного.

Не дозволяйте страху заволодіти вами. Кожен боєць відчуває страх. Боріться та тримайтеся разом невеликими групами. Ваша згуртованість – це щит, що захистить від страху в бою.

Сучасний боєць оборони прагне нагнати паралізуючий страх на загарбника, змусити його втратити бойовий дух.